

Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

ЕДГАР БЕРРОУЗ

ТАРЗАН

ТАРЗАН ГОДОВАНЕЦЬ
BEANPOIN MARE
ПОВЕРЖЕННЯ ТАРЗАНА

Бібліотека світової літератури для дітей у 10 томах

Серія третя ***

Література XX століття

Редакційна колегія
Бібліотеки світової літератури для дітей у 100 томах
“СВІТОВИД”

Андрухів Д.С.
Будний Б.Є.
Гоян Я.П.
Гримич В.Г.
Доценко Р.І.
Корунець І.В.
Наливайко Д.С.
Попович Є.О.
Сенюк О.Д.
Терех О.І.
Фесенко В.І
Щавурський Б.Б.

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах
“СВІТОВИД”

Серія третя *** (Література ХХ ст.)

Бредбері Р. Марсіанські хроніки. Оповідання.

* *Буличов Кір.* Селище.

Велс Г. Війна світів.

Збірка фантастичних оповідань. Вітер чужого світу.

Гаїшк Я. Пригоди бравого вояка Швейка.

Грін О. Пурпурові вітрила.

Даррелл Дж. Моя сім'я та інші звірі. *Сетон-Тампсон Е.* Тварини-герої.

Кіплінг Дж. Р. Книга джунглів.

Конан Дойл А. Пригоди Шерлока Холмса.

Конан Дойл А. Повернення Шерлока Холмса. Утрачений світ. Відкриття Раффлса Гоу.

Конрад Дж. Лорд Джім. Тайфун. Серце півми.

Корчак Я. Король Матіуш Перший.

Крюс Д. Тім Талер.

Літературна казка ХХ століття.

* *Ле Гуїн У.* Чарівник Земномор'я.

Лондон Дж. Біле Ікло. Повісті. Оповідання.

Нестайко В. Тореадори з Васюківки. В країні сонячних зайчиків.

Нестлінгер К. Повісті.

О. Генрі. Новели.

Сабатій Р. Одиссея капітана Блада. Хроніка капітана Блада.

Стецьмах М. Гуси-лебеді летять. Щедрий вечір.

Стругацькі А і Б. Пікнік на узбіччі. Малюк. Хлопець із пекла.

Толкін Дж. Р. Р. Гоббіт.

Троєпольський Г. Білий Бім Чорне вухо.

Трублаїні М. Шхуна “Колумб”. Лахтак.

Шюм-Алейхем. Пісня над піснями. Тев'є-молочар. Юнацький роман та твори інших всесвітньо відомих авторів.

*Книги, які вийшли з друку.

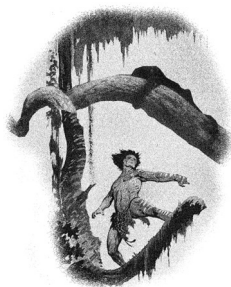
ТАРЗАН

ТАРЗАН, ГОДОВАНЕЦЬ ВЕЛИКИХ МАВП

ПОВЕРНЕННЯ ТАРЗАНА

Романи

Переклад з англійської
Юрія Покальчука та Олега Покальчука

ТЕРНОПІЛЬ
"НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН"

КИЇВ
"ВЕСЕЛКА"

ББК 84(7Спо)
Б51

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах
“СВІТОВИД”
заснована 2004 року

Ілюстрації *Сергія Артюшенка*

Перекладено за виданнями:

Edgar Rice Burroughs.
Tarzan of the Apes.
Ballantine Books, New York, 1983.

Edgar Rice Burroughs.
The Return of Tarzan.
Ballantine Books, New York, 1984

Друкується за виданням:
К.: Веселка, 1990, 1991, 1992

Берроуз Едгар

- Б51 Тарзан, годованець великих мавп; Повернення Тарзана: Роман: Для серед. та ст. шк. віку / Пер. з англ. Ю. Покальчука та О. Покальчука. — Тернопіль: Навчальна книга—Богдан; К.: Веселка, 2007. — 432 с. — (Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах “Світovid”. Серія ретя. Література ХХ століття.)

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)

ISBN 966-692-892-2

(укр., “Навчальна книга—Богдан”)

ISBN 966-01-0422-7

(укр., “Веселка”)

ББК 84(7Спо)

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)

ISBN 966-692-892-2

(укр., “Навчальна книга—Богдан”)

ISBN 966-01-0422-7 (укр., “Веселка”)

© Видавництво

“Навчальна книга—Богдан”, б-ка, макет, художнє оформлення, 2007.

©Юрій Покальчук, Олег Покальчук, переклад, 1996.

©Сергій Артюшенко, ілюстрації, 1996.

ТАРЗАН — СИН МАУГЛІ

Небагато є у світовій літературі письменників, чию особисту славу затьмарювала би слава створеного ними образу.

Саме така доля спіткала Едгара Райса Берроуза, творця ушлюбленої серії з двадцяти чотирьох книг про Тарзана. Мало хто з численної маси читачів і глядачів фільмів про Тарзана та його неймовірні пригоди пам'ятає ім'я письменника.

Едгар Райс Берроуз народився 1 вересня 1875 року в родині вдатливого бізнесмена, який свого часу брав активну участь у громадянській війні, а пізніше, полишивши військо в чині майора (високий чин в армії США), приніс у родину любов до пригод і звитяги, культ мужності й честі, повагу до американської армії та її славного минулого.

Занаполяганням батька юний Едгар у 16 років опиняється у військовій школі в містечку Андвер штату Массачусетс. Це сталося у вересні 1881 року. Відтоді Берроуз починає писати до місцевої газети, його вабить праця зі словом. Військова служба йому швидко набридає, до військової науки він назавжди залишається байдужий, а його улюбленими навчальними предметами стають латинська і грецька мови. Незабаром він покидає військову школу. Та батькові дуже хочеться, щоби син став військовим, і через деякий час Едгар знову опиняється у військовому навчальному закладі.

Цього разу це була Мічиганська військова академія поблизу Детройта. Там Берроуз захоплюється кінним спортом, грає у футбол. В Академії він вчиться протягом 1892—1893 років. Незалежний і гордий характер хлопця навіть призводить його до дуелі з одним кадетом, а треба сказати, що у США дуелі були заборонені. І хоча все обійшлося без трагічних наслідків, після такого інциденту Берроуз змушений був залишити і цей навчальний заклад.

Наприкінці травня 1896 року він, записавшись добровільно простим солдатом на військову службу, прибуває до форту Грант у штаті Аризона — одне з найважчих для служби місць.

Тут під командою брутальних і свавільних начальників молодий Берроуз витримує рік. 23 березня 1897 року він звільняється з військової служби — і цього разу назавжди.

Одним з найбільших захоплень молодого Берроуза в літературі був англійський письменник Ред'ярд Кіплінг. У його творах оспівується романтика колоніальної військової служби та екзотичного світу далеких від цивілізації країн, їхніх культур. Твори Кіплінга змалку надихали Берроуза, хлопця захоплювало романтичне оспівування англійцем “Ноші білої людини”, його полонив Кіплінгів герой, який повинен виконувати обов'язок у нецивілізованому світі попри всі незгоди, небезпеку і поневір'яння у важких для європейця умовах диких країв, бо це його повинність перед Богом і людьми, це його хрест.

Романтичним світоглядом Кіплінга пронизана майже вся творчість Едгара Райса Берроуза.

Пізніше письменник розповідав, що, з дитинства захоплюючись міфологією, залюбки вивчаючи римський і грецький світи, він особливо уподобав легенду про заснування Риму. За цією легендою вовчиця вигодувала двох немовлят, Ромула й Рема, і за іменем одного з них було назване місто Рим.

Поза тим Берроуза, який сам займався спортом, захоплює культ сильного, гарного тіла, культ спортивної звитяги, який він бачить у грецькій і римській культурі.

Полишивши військо, Берроуз почав заробляти собі на життя журналістською працею, аж доки “Журнал всіх оповідань” (“Олл-сторі мегезін”) не надрукував його перший художній твір “Фіолетова вуаль” у кількох номерах з продовженням, замовивши молодому авторові нові твори. Після першої публікації 1906 року виходять одні з однією іншою, аж доки не з'являється роман “Злочинці з Торна” — середньовічна історія, яка друкується з продовженнями в 1911—1912 роках і приносить Берроузові першу літературну славу.

І ось 16 травня 1914 року Берроуз починає друкувати новий невеликий за обсягом роман “Звірі Тарзана”, перший із всесвітньо відомої потім серії романів.

Нині творчості Берроуза присвячено чимало наукових і культурологічних досліджень, існує спеціальний словник “світів Берроуза”, а головне, за мотивами романів про Тарзана знято чимало фільмів. Нові кінофільми з'являються й сьогодні.

Перший фільм “Тарзан, годіванець великих мавп” вийшов на екрани у серпні 1919 року. У кількох найпопулярніших фільмах головну роль грав чемпіон Олімпійських ігор з плавання Джонні Вейсмуллер. Гадаємо, читачам буде цікаво дізнатись, що існує спеціальна “Енциклопедія потвор і вигаданих створінь з творів Едгара

Райса Берроуза” (1978). Бо серія романів про Тарзана була лише однією з численних серій, написаних Берроузом.

Відома інша серія фантастичних романів письменника про Марс — “Принцеса Марса”, а також серія романів про детектива Ніка Картера.

Берроуз належав до тих письменників-белетристів, яких відносять до авторів “масової культури”, тобто літератури, яка приваблює екзотикою чи сюжетом, але є невисокою з погляду красного письменства.

У випадку з Берроузом це тільки почасти правда. Бо образи, що їх створив письменник, несуть значно більше навантаження, ніж це здається на перший погляд.

Звернімо увагу: Тарзан — людина шляхетна, автор наділяє його усіма чеснотами, яких, на думку Берроуза, не дає людині цивілізація або відбирає в неї, хоч вони існували в людині при народженні.

Нині кожному зрозуміло, що в такій формі світоглядна концепція Берроуза спирається на світобачення видатного майстра слова Ред’ярда Кіплінга. Справді, Кіплінгів Мауглі — це тонко виписана, непересічна психологічна постать, це образ казкового героя з глибоко романтичним сприйняттям світу, який великою мірою поділяє і сам автор.

“Мауглі” — улюблена книга багатьох поколінь читачів. Чому? Та тому, що романтичне бачення світу, шляхетність, душевна чистота і правдолюбство приваблює усіх, а надто сьогодні, і кожен поважає і цінує такі якості в іншій людині.

Тарзан вочевидь виріс з образу Мауглі. Берроуз ніколи не відмовлявся від того, що, попри інші чинники, його захотила до створення Тарзана саме Кіплінгова “Книга джунглів” з головним героєм, вихованим дикими звірами у джунглях Індії, підлітком Мауглі.

Але за розвитком сюжету в романі Берроуза ми досить швидко бачимо Тарзана дорослим. Бо Берроуз вочевидь хоче утекти від загальновідомого стереотипу Кіплінгового підлітка Мауглі. Берроузів Тарзан потрапляє у світ дорослих західної цивілізації і тут поводить себе шляхетно й гуманно, змушуючи читача ще раз переконатися у згубних впливах цивілізації, якщо людина не пам’ятає про ці впливи і повсякчас не бореться проти них.

Тобто Тарзан вчить свого читача бути мужнім і шляхетним, кавалером і захисником дами, безстрашним і безкомпромісним у герці зі злом, готовим на великі жертви заради друзів, заради тих, хто добрий і чесний, кому він віддає свої почуття і свою душу.

У подальших романах серії з'являється Тарзанів син, різні зловмисники, бандити і шпигуни, навіть сталінські терористи, але завжди Тарзан виходить переможцем з усіх битв з носіями Зла, бо він є уособленням шляхетності та всепереможного Добра.

У період Другої світової війни Едгар Райс Берроуз, будучи вже літньою людиною, працював військовим кореспондентом.

Життя його було сповнене різних пригод і несподіванок, його донька знімалася у фільмах про Тарзана, у нього було багато друзів. Свого часу він заснував ціле містечко під Лос-Анджелесом у Каліфорнії, яке назвав Тарзан. Та, як і великий Александр Дюма, творець невмирущих мушкетерів і графа Монте-Крісто, що був казково багатий протягом одного періоду свого життя, але помер без копійки в кишені, так і Берроуз на схилі свого віку жив у скромному будиночку, який належав його рідним.

Одна з його останніх фраз перед смертю: “Якщо там таки є якесь інше життя, то я хотів би помандрувати в космосі й відвідати інші планети”, — найкраще характеризує його особистість.

Помер письменник 18 березня 1950 року, і його поховано під високим деревом неподалік від того місця, де колись була головна штаб-квартира його Тарзана у Лос-Анджелесі.

Тарзан на десятиліття обезсмертив ім'я Берроуза. Можна сміливо сказати, що романи про Тарзана — надбання світової культури, її невід'ємна частина, і врешті з ними знайомиться і український читач.

Звертаючись до українського читача, мушу підкреслити, що російською мовою романи про Тарзана були перекладені давно, ще в ті часи, коли до перекладу з іноземної мови і перекладачі, і видавці ставились доволі недбало. Тому в багатьох книгах про Тарзана, перекладених російською, є чимало пропусків, нечітко перекладені абзаци, перекручені імена героїв тощо. В такому вигляді російські переклади були передруковані і в новітніх російських видавництвах. Пропонована українському читачеві серія романів про Тарзана перекладається з англійської мови, спираючись на основні закони достеменного відтворення авторської думки нашою мовою, і тому часом може відрізнитися від російськомовного перекладу.

Юрій Покальчук

ТАРЗАН, ГОДОВАНЕЦЬ ВЕЛИКИХ МАВП

У МОРЕ!

Я почув цю історію від чоловіка, що зовсім не збирався переказувати її ані мені, ані будь-кому іншому. Певно, то давнє вино розв'язало язика моєму гостеві, а вже моя недовіра та кепкування упродовж наступних днів спонукали його довести свою незвичайну розповідь до кінця.

Коли балакун утямив, що він мені розповів, і переконався, що я все одно йому не вірю, наївне марносластво та хміль доброго вина погнали його відкопати поміж запилених рукописів та сухих офіційних рапортів Британського міністерства колоній докази дивовижних подробиць його неймовірної розповіді.

Не будши очевидцем зображуваних подій, я не стверджую, ніби все це правда, та вже те, що, переказуючи її, я використав вигадані імена для головних героїв, цілком достатньо свідчить про мою щирі переконаність: таке дійсно могло трапитися.

Пожовклі, перетлілі сторінки щоденника давно померлої людини та рапорти Міністерства колоній дають поважну підставу вірити словам мого балакучого гостя, тож я переказую вам цю історію в тому вигляді, у якому прискіпливо відновив її за цими різнорідними джерелами.

Але якщо все ж вона видасться вам неймовірною, то, принаймні, погодьтеся зі мною, що вона своєрідна і неповторна, дивовижна й цікава.

З рапортів Міністерства колоній і з небіжчиковаго щоденника я довідався, що один молодий англійський пан, якого умовно назвемо Джон Клейтон, лорд Грейсток, був посланий у Британську Західну Африку із надзвичайно делікатним дорученням: розслідувати зловживання в місцевій англійській колонії. Йшлося про вербування тубільного населення в солдати для колоніальних військ дружньої

європейської держави. Натомість, завербованих тубільців використовували тільки для примусового збирання каучуку й слонової кістки серед диких племен за течією рік Конго та Арувімі.

Тубільці британської колонії скаржилися, буцім їхню молодь спокушали на виїзд щедрими обіцянками, але рідко хто хоч колись повертався до своїх родин.

Англіїці, що жили в Африці, висловлювалися ще гостріше: вони доповідали, ніби чорношкірі бідолахи потрапляють у справжнє рабство, а коли, згідно з угодою, минає термін їхньої служби, білі начальники, користуючись із невігластва негрів, утовкмачують їм, начебто ті повинні служити ще довгі роки.

Отже, Міністерство колоній призначило Джона Клейтона на нову посаду в Британській Західній Африці; секретні інструкції, які той отримав, вимагали докладно розслідувати несумлінне ставлення офіцерів дружньої європейської держави до чорношкірих британських підданих. Мета його призначення туди, власне, не має особливої ваги для цієї оповіді, та трапилося так, що він не лише не провів жодного слідства, а й навіть не дістався до місця свого призначення.

Клейтон був тим типом англійця, якого хочеться бачити у найшляхетніших і найвищих історичних здобутках, наслідках тисяч

з витяжних битв,— міцним чоловіком, сповненим життєвої снаги у всіх її проявах: розумовому, моральному та фізичному.

Зросту він був вище середнього, сіроокий, з різкими та правильними рисами обличчя, виглядав здоровим, дужим, струнким — цьому, вочевидь, сприяли роки військової муштри.

Політичне честолюбство спонукало його домагатися переведення з армії в Міністерство колоній. І ось ми бачимо його ще замолоду, а вже з делікатним і дуже важливим дорученням.

Отримавши це призначення, він відчув і радість, і занепокоєння. З одного боку, — він отримав цілком заслужену винагороду за сумлінну й корисну працю, а це ж шабель до значніших та відповідальніших постів; проте, з іншого боку, — він заледве три місяці тому одружився зі шляхетною Алісою Рузерфорд, і думка про необхідність везти тендітну молоду жінку в небезпечні хащі тропічної Африки вельми його непокоїла.

Заради неї Клейтон уже хотів відмовитися від призначення, але дружина не погодилася. Навпаки, вона наполягала, щоби чоловік прийняв призначення і неодмінно взяв її з собою.

Були ще матері, брати, сестри, тітки і кузини, які висловлювали різні думки з цього приводу, але про те, що саме вони настійно радили молодому подружжю, історія замовчує.

Ми знаємо лише, що одного чудового травневого ранку 1888 року Джон Клейтон, лорд Грейсток, та леді Аліса відпливли з Дувра до Африки.

За місяць вони прибули до Фрітауна, де винайняли невеликий вітрильник “Фувалда”, який повинен був довести молоду пару до кінцевого пункту їхньої мандрівки. Відтоді про лорда Грейстока та леді Алісу не було ні слуху ні духу.

Коли минуло два місяці після того, як “Фувалда” підняла якір і вийшла з Фрітаунського порту, майже десяток британських військових кораблів кинулися на їхні пошуки. Невдовзі поблизу острова Святої Єлени було знайдено уламки, які засвідчили, що “Фувалда” пішла на дно разом з усіма пасажирами. Пошуки припинилися, щойно почавшись, та надія ще багато років жила у скорботних серцях родичів молодого подружжя.

“Фувалда” була невеликим вітрильником водомісткістю у сто тонн, типовим для каботажного флоту далекої Південної Атлантики. Екіпажі таких суден нерідко складаються із різноплемінних зарізак і волюжог, утікачів від судочинства.

“Фувалда” не стала винятком із загального правила. Офіцери на ній були тупим бидлом, яке ненавиділо команду, тому матроси відповідали їм такими ж почуттями. Капітан добре знав свою справу, та поведився з підлеглими у край грубо. Він знав чи то, принаймні, умів застосовувати лише два засоби порозуміння з ними: кийок і револьвер. Але навряд чи та наволоч, яку він набрав собі в команду, могла зрозуміти щось інше.

Уже наступного ранку по відплитті із Фрітауна Джон Клейтон та його молода дружина стали свідками таких сцен, які вони раніше бачили хіба на обкладинках морських повістей. Тоді ж була викута перша ланка того ланцюга обставин, який закінчувався життям ще не народженого тоді героя цього роману. І схожого життя ще не було в історії людства.

Двоє матросів драїли палубу “Фувалди”, перший помічник стояв на містку, а капітан розмовляв із Джоном Клейтоном та леді Алісою.

Матроси працювали, задкуючи до маленької групи, яка теж не бачила їх. Вони підступали дедалі ближче, і, зрештою, один із них опинився за капітановою спиною. Ще би мить — і він пройшов би повз них, а ця дивна історія не була би написана.

Тасаме цієї миті капітан, попрощавшись із подружжям Грейстоків, крутнувся — і наштотхнувся на матроса. Він утратив рівновагу й гепнувся на палубу, перекинувши на себе відро з брудною водою.

Одну мить сцена здавалася кумедною — але тільки одну мить. З ізливою лютої лайки, з обличчям, червоним від обурення і нестям, капітан зірвався на ноги та одним страшним ударом звалив матроса на палубу.

Матрос був невисокий на зріст і старий, що лиш відтіняло нелюдяність капітанового вчинку. Інший матрос, навпаки, був і не старий, і не малого зросту, а такий собі ведмідь-чоловік: його чорні вуса були хвацько підкручені, а товста, мов у бика, шия міцно стриміла між кремезними плечима.

Коти здоровань побачив, що товариш упав, він пригнувся — і з глухим гарчанням кинувся на капітана, зваливши його на коліна одним могутнім ударом.

Із червоного капітанове обличчя стало білим: це був бунт, а бунти він бачив і придушував у своїй попередній жорсткій практиці. Не підводячись з колін, він вихопив з кишені револьвер і вистрілив упритул у живу гору м’язів, яка височіла над ним. Хоч який швидкий був його рух, та Джон Клейтон виявився ще спритнішим, і куля, що мала вцілити матросові у серце, натомість уп’ялася йому в ногу:

лорд Грейсток ударив по капітановій руці тієї миті, коли побачив, як зброя зблиснула на сонці.

Клейтон заявив капітанові, що він обурений його нелюдським поведженням з командою і не допустить повторення подібних сцен, допоки він і леді Грейсток будуть пасажирями “Фуwalди”.

Капітан уже хотів було дати різку відсіч, але передумав, повернувся і пішов геть, бурчючи і лаючись. Він не осмілювався затіяти сварку з англійським чиновником, адже знав, що за тим стоїть караюча рука, яку він уповні поціновував і якої боявся, — могутній англійський флот.

Обидва матроси підвелися: старий допоміг устати пораненому товаришеві. Величезний гевал, знаний серед команди під прізвиськом Чорний Майкл, спробував обережно ступити на ногу й, переконавшись, що вона його тримає, звернувся до Клейтона з неохочими словами подяки.

Тон подяки був похмурий, та слова — безумовно щирі. Закінчивши свою коротеньку промову, матрос повернувся й пішов, накульгуючи, на бак, усім виглядом виказуючи, що він закінчив.

Кілька днів Чорного Майкла не було видно, а капітан обмежувався лише похмурим бурчанням при зустрічі з Грейстоками. Молодята продовжували обідати в його каюті, але капітан намагався знаходити собі десь роботу, коли вони сиділи за столом.

Інші офіцери були грубими, неписьменними типами, які мало чим відрізнялися від екіпажу, над яким збиткувалися. Тому вони радо уникали спілкування з вишуканим англійським лордом та його дружиною. Таким чином Клейтони, здебільшого, лишалися на самоті.

Такий перебіг справ аж ніяк не суперечив їхнім бажанням, та цим Клейтони відсторонилися від життя маленького корабля. Вони не були в курсі щоденних подій, які невдовзі вилилися у криваву драму.

В самій атмосфері цього судна було щось моторошне, лиховісне. Зовні, як здавалося Клейтонам, усе велося гаразд; але душею обоє відчували наближення неznаної небезпеки, хоча й воліли не казати про це.

Вийшовши на палубу наступного дня після пригоди з Чорним Майклом, Клейтон побачив старшого помічника з палицею у руці: офіцер репетував на гурт похмурих матросів, у той час, як двоє виносили мертве тіло товариша.

Клейтон не вдався до розпитувань: йому й так усе було зрозуміло. Наступного ранку, коли на обрії з'явився британський броненосець, він майже зважився зажадати, щоб його з дружиною пересадили; переконаність, що їхнє перебування на борту “Фувалди” закінчиться вельми трагічно, дедалі міцнішала.

До полудня вони зблизилися з британським кораблем на відстань голосу, та коли Клейтон уже було зібрався просити капітана про пересадку, він не зрозумів усього безглуздість свого задуму. Якби він пояснив командирові корабля її величності своє бажання повернутися туди, звідки він щойно вирушав? Та й справді, якби він їм поскаржився, що два матроси-неслухи були грубо покарані офіцерами, усі на крейсері посміхнулися б собі у вусаті й пояснили його бажання залишити суденце єдиною причиною — боягузством.

Джон Клейтон так і не зажадав пересадки на британський військовий корабель і надвечір побачив, як крейсер зник за обрієм. Та ще перед тим, як броненосець щез з очей, він довідався таке, що ствердило його найгірші передчуття й змусило проклясти своє фальшиве самолюбство, яке не дозволило йому убезпечити молодії дружини, коли та безпека була так близько... А тепер — зникла назавжди.

Близько третьої години дня маленький старий матрос, якого кілька днів тому вдарив капітан, підійшов до Клейтона і його дружини, що стояли біля борту й проводжали поглядом танучі обриси великого броненосця. Старий заходився драїти мідне поруччя і, малопомалу наблизившись до Клейтона, проказав упівголоса:

— Чортів занудить від того, що буде на цьому судні! Згадаєте мої слова, сер: чортів занудить!

— Що ви хочете цим сказати, друже? — спитав Клейтон.

— Що? Хіба ви не бачите, що тут коїться? Ви що — не чули несамовитої лайки капітана? Не бачили, що його помічники замордували половину команди? Дві розбиті голови вчора і три сьогодні. Чорний Майкл ходить, мовби нічого й не трапилось, а він не така людина, щоб усе це зносити. Ні, він не з таких! Згадаєте мої слова, сер!

— Ви хочете сказати, друже, що команда готує бунт? — спитав Клейтон.

— Бунт! — вигукнув старий. — Бунт! Вони готують убивство, сер, згадаєте мої слова, сер!

— Коли?

— Свого часу, сер, свого часу! Але я не скажу коли, я й так до д і дька забагато сказав! Але ви тоді повелися, як славний хлопець, і я гадаю, що маю право остерегти вас. Тільки тримайте язик за зубами і, коли почуєте стрілянину, лізьте в каюту і сидіть там! Це все! Тримайте лишень язика за зубами, бо вони й вам вгородять ножа між ребра, згадаєте мої слова, сер!

І старий заходився працювати далі, поступово віддаляючись від Клейтонів.

— Нічогенькі собі перспективи, Алісо! — сказав Клейтон.

— Ти повинен негайно попередити капітана, Джоне. Можливо, ще вдасться запобігти лихові! — порадила дружина.

— Гадаю, що так, але з суто егоїстичних міркувань я краще триматиму язика за зубами. Хоч би що вони робили, а таки змило-сердяться над нами через моє заступництво за Чорного Майкла. Коли ж вони дізнаються, що ми їх виказали, то нам годі сподівати-ся пощади, Алісо!

— Ти маєш один обов'язок, Джоне, і він співпадає з інтересами влади. Якщо ти не попередиш капітана, то станеш співучасником усього, що може трапитись. Це все одно, що ти сам замислив зако-лот і втілюєш його в життя власноручно!

— Ти не розумієш, любя! — заперечив Клейтон. — Я думаю про тебе, бо в тобі вбачаю найперший свій обов'язок. Капітан сам на-кликав на себе лихо, — з якого дива я стану піддавати свою дружину тим невимовним бідам, що можуть спіткати її, хай-но я спробую, — певно ж, намарне! — врятувати його від наслідків його ж власного звірства і безумства? Ти й не уявляєш собі, кохана, що трапиться, коли ці зарізяки захоплять “Фувалду”!

— Обов'язок залишається обов'язком, чоловіче, і жодні мірку-вання неспроможні його змінити. Я була би негідною дружиною, якби штовхнула мого чоловіка на нехтування його прямими обов'яз-ками. Я усвідомлюю небезпеку, що загрожує мені, та готова зустрі-ти її стійко разом з тобою — зустріти з більшою мужністю, ніж ту ганьбу, яку я завжди б відчувала, знаючи, що ти міг би запобігти трагедії, коли б не знехтував своїм обов'язком.

— Що ж — нехай буде так, як ти хочеш, — посміхнувшись, від-повів чоловік. — Можливо, наші побоювання марні. Хоч мені й не подобається становище на судні, але, можливо, воно не таке вже й погане, як здається, і старий матрос не говорив про реальні плани, а просто висловлював свої потаємні думки.

— Бунт на морі був можливий хіба що сто років тому, а тепер, у тисяча вісімсот вісімдесят восьмому році, таке абсолютно неймовірне!

— Чекай-но, он капітан іде до себе в каюту! Коли вже попереджувати його, то краще зразу покінчити з цією брудною справою, бо у мене взагалі мало бажання розмовляти з цією тварюкою!

Мовивши ці слова, він рушив недбалою ходою в прохід, у якому зник капітан, а за хвилину постукав до нього в двері.

— Увійдіть, — буркнув похмурий голос.

Клейтон увійшов і зачинив за собою двері.

— Ну?

— Я прийшов, щоби переказати вам уривок із почутої мною сьогодні розмови. Хоча я вважаю, що все обійдеться гаразд, однак думаю, що треба бути завчасно готовим до всього. Коротше кажучи, команда змовляється на бунт і вбивство.

— Це брехня! — заревів капітан. — Якщо ви знову пхаєте носа у справи дисципліни на цьому кораблі та вступите не у своє діло, то й беріть на себе відповідальність за наслідки, чорти б вас забрали! Мені начхати на те, англійський ви лорд чи ні! Я капітан ось цього судна, тож від цієї хвилини будьте ласкаві тримати носа подалі від моїх справ!

Капітан довів себе до такого шаленства, що зовсім побуряковів і вигукнув останні слова на повен голос, грюкнувши кулаком по столу і тицьнувши другий під обличчя Клейтону. Лорд Грейсток навіть не відвернувся, незворушно дивлячись на шаленця.

— Капітане Біллінгсе! — повільно мовив він врешті. — Вибачте мені за відвертість, та я мушу довести до вашого відома, що ви добряче схожі на віслюка!

Висловившись так, він повернувся і вийшов з каюти з тією розважливістю, яка була йому властива і, безперечно, швидше могла довести людину на кшталт Біллінгса до нестями, аніж ціла злива лайки.

Якби Клейтон спробував заспокоїти капітана, ймовірно, що той пошкодував би про кинуті зопалу слова. А так Біллінгс залишався в тому ж настрої, в якому Клейтон залишив його, й остання надія запобігти кривавій катастрофі була втрачена.

— Ну, Алісо, — сказав Клейтон, повернувшись до дружини, — якби я притримав язика за зубами, то, либонь, уникнув би деяких негречних епітетів. Капітан виявився вельми невдячною тварюкою. І він, і його кляте судно можуть іти собі до дідька, годі з мене. А що справа торкається нас, то я турбуватимусь про нашу власну безпеку.

Мені здається, що за першим пунктом цієї програми нам треба спуститися до себе в каюту й оглянути револьвери. Я шкодую тепер, що наші рушніці та набой заховані разом з багажем у трюмі!

Своє приміщення вони застали у цілковитому розгардіяші.

Одяг із відчинених скринь та валіз був розкиданий по всій маленькій каюті, і навіть постелі були розгребені.

— Напевне, хтось дужче, ніж ми самі, цікавиться нашими речами,— зауважив Клейтон.— Клянусь Юпітером, мені цікаво знати, що шукали ці люди! Огляньмо все, Алісо, і з'ясуймо, чого бракує!

Ретельні пошуки з'ясували, що нічого не пропало, крім двох револьверів та невеликого запасу патронів.

— Саме ті речі, які мені понад усе хотілося б зараз мати при собі! — мовив Клейтон.— І той факт, що вони взяли тільки це, свідчить про найгірше.

— Що нам робити, Джоне? Можливо, ти мав слушність, і наша найпевніша надія на порятунок полягає в дотриманні нейтралітету. Якщо офіцерам пощастить придушити заколот, нам нічого буде боятись. А якщо переможуть заколотники, то наша єдина надія — намагатись не суперечити їм і не сваритися з ними.

— Слушно, Алісо! Тримаймося середини дороги!

Вони були заходились робити лад у каюті, коли Клейтон і його дружина водночас помітили клаптик паперу, що стирчав з-під дверей. Нахилиючись, щоби підняти його, Клейтон вражено помітив, що аркуш сунеться далі в каюту, і переконався: хтось підштовхує його іззовні!

Швидко й нечутно він ступнув крок до дверей, та ледве торкнувся ручки, щоб прочинити їх, як рука дружини лягла йому на плече.

— Ні, Джоне,— прошепотіла вона.— Вони не бажають, щоб ми їх бачили, і ми не повинні їх бачити! Не забувай, що ми тримаємося середини дороги!

Клейтон посміхнувся й опустив руку. Мовчки дивилися вони на маленький клаптик білого паперу, аж поки він завмер нерухомо на підлозі біля самісіньких дверей. Тоді Клейтон нахилився і підняв його. Це був аркушик грубого білого паперу, неохайно складений вчетверо. Розгорнувши його, вони побачили незграбне послання, накарлючене майже нерозбірливо, з багатьма доказами того, що хтось виконував тут незвичне для себе завдання. Переклавши його зміст на нормальну мову, Клейтони переконались, що їх застерігають від заяви про зникнення револьверів чи про слова старого матроса — застерігають під загрозою смерті.

— Я гадаю, що ми будемо поводитися добре, — зауважив із сумною усмішкою Клейтон. — Чи не все, що ми можемо зробити, — це сидіти спокійно і чекати, що трапиться!

2

ДИКИЙ ПРИТУЛОК

Ім не довелося довго чекати. Коли наступного ранку Клейтон піднявся на палубу для звичної прогулянки перед сніданком, пролунав постріл, за ним ще і ще.

Видовище, яке постало перед його очима, підтвердило його найгірші передчуття. Проти невеличкого гурту офіцерів стояла вся розбишацька команда “Фувалди” з Чорним Майклом на чолі.

При першому офіцерському залпі бунтівники кинулись до сховків за щоглами, рубкою та каютами і звідти стали відповідати на вогонь п’ятьох, що становили собою ненависне керівництво корабля.

Двоє матросів уже впало від куль капітана. Вони так і залишилися лежати, де впали, між заколотників.

Та ось перший помічник капітана впав долілиць, і за командою Чорного Майкла сп’янілі від крові матроси кинулися на тих чотирьох, що залишилися. Команді вдалося здобути лише шість одиниць вогнепальної зброї, і здебільшого заколотники були озброєні гаками, сокирами, тесаками й ломами.

Капітан саме розрядив свій револьвер і почав заряджати його тієї миті, коли заколотники пішли в атаку. Револьвер другого помічника зіпсувався, і, таким чином, лише два револьвери зустрічали матросів, які швидко наближалися, тож під їхнім лютим натиском офіцери почали відступати.

Обидві сторони осипали одна одну найлютішою лайкою і прокльонами, які, зливаючись із тріскотінням пострілів, стогонами та зойками поранених, перетворили палубу “Фувалди” на справжню божевільню.

Перш ніж офіцери встигли відступити бодай на десяток кроків, заколотники оточили їх. Велетень-негр одним помахом сокири розвалив капітанові голову від лоба до підборіддя; за мить під градом ударів і куль упали й інші офіцери, хто мертвий, хто поранений.

Швидко й спритно матроси “Фувалди” закінчили свою страхітливу роботу, і весь цей час Джон Клейтон стояв, недбало спершись

біля проходу, й попахкував люлькою з таким виглядом, наче був присутній на змаганнях з крикету.

Коли впав останній офіцер, він вирішив, що час спуститись до дружини, щоби хто-небудь з команди не застав її саму.

Хоча Клейтон і залишався зовні спокійним та незворушним, у душі він дуже потерпав за безпеку дружини серед озвірілих людей, в руки яких так безжалісно кинула їх доля. Повернувшись, щоб зійти вниз, він був вражений, побачивши леді Грейсток перед собою.

— Ти давно тут, Алісо?

— З самого початку, — відповіла жінка. — Який жах, Джоне! Який жах! Чого ми можемо сподіватися від таких створінь?

— Гадаю, сніданку! — відповів той, мужньо усміхаючись, щоб заспокоїти її. — Принаймні, — додав, — я збираюся попросити сніданку! Ходімо, Алісо. Ми повинні показати їм, що розраховуємо лише на чемне поводження з нами!

У цей час матроси обступили вбитих і поранених офіцерів і без найменшого жалю чи вагання почали викидати мертвих і ще живих за борт. Так само бездушно обійшлися вони і зі своїми пораненими, і з тілами трьох матросів, над якими доля змилостивилася, подарувавши наглу смерть від офіцерських куль. Несподівано один з матросів помітив Клейтона, що наближалися, і з вигуком “Ось ще пожива для риби!” кинувся на них із піднятою сокирою.

Та Чорний Майкл виявився спритнішим, і його куля наздогнала матроса, перш ніж той встиг пробігти кілька кроків. Гучним окликом Чорний Майкл привернув до себе увагу команди і, вказуючи на Клейтона, оголосив:

— Ось ці — мої друзі, і їх слід лишити в спокої! Втямили? Тепер я капітан цього судна! — додав він, звертаючись до Клейтона. — Тримайтеся осторонь, і вас ніхто не зачепить! — І він грізно зиркнув на своїх товаришів.

Клейтони так старанно дотримували поради Чорного Майкла, що не бачили майже нікого з команди й нічого не знали про її з думи. Іноді до них долинали слабкий відгомін суперечок і сварок, і двічі люте гавкання вогнепальної зброї розривало тишу. Та Чорний Майкл був підходящим ватагом для цієї строкатої компанії і тримав її в суворій покорі.

На п'ятий день після вбивства офіцерів вахтовий помітив землю. Чорний Майкл не знав, острів це чи материк, але заявив Клейтонові, що коли після розвідки місцина виявиться придатною для

життя, то і він, і леді Аліса будуть висаджені на берег зі всім майном.

— Ви там проживете декілька місяців,— пояснив він,— а ми доти виберемо яке-небудь безлюдне місце та й розбредемося хто куди. Тоді я спробую сповістити Британське Міністерство про ваше місцеперебування, і воно відразу пошле по вас військового корабля. Сподіваюсь, вам буде непогано. Я не міг би висадити вас у населені й місцевості, не викликавши купи запитань, на які ні в кого з нас немає досить переконливих відповідей!

Клейтон почав було протестувати проти такої нелюдяної висадки на невідомий берег на поталу диким звірам чи, може, ще дикішим людям.

Але слова його були марні й лише дратували Чорного Майкла. Довелося приготуватись до найгіршого, що могло їх чекати в такому становищі.

Близько третьої години пополудні суденце наблизилось до мальовничого, порослого лісом берега проти входу в затишну бухту. Чорний Майкл послав невеликого човна з командою, щоб з'ясувати, чи може “Фувалда” безпечно пройти в бухту.

Десь за годину ті повернулись і доповіли про глибоке дно в проході в самій бухточці.

Ще до настання ночі вітрильник уже мирно стояв на якорі посеред рівної дзеркальної поверхні бухти.

Довколишні береги вражали красою напівтропічного лісу, а поодаль від океану вимальовувались пагорби й нагір'я, також поспіль вкриті пралісом. Не було жодних ознак людського житла, та усе вказувало, що людина може тут існувати, адже птахів і тварин було досить, а дзюркотіння струмка свідчило про наявність питної води.

Коли пільма спала на землю, Клейтон та леді Аліса усе ще стояли біля борту й мовчки дивилися на свій майбутній притулок. З мороку дикого пралісу долиняло хиже виття звірів: приглушене рикання лева та, вряди-годи, пронизливий крик пантери. Жінка міцніше притулилася до чоловіка, паралізована страхом перед жахливими, що чигали на них у страшній імлі прийдешніх ночей, у безлюдді дикої пуші.

Пізніше, увечері, до них підійшов Чорний Майкл і звелів готуватися до вранішньої висадки на берег. Подружжя спробувало упросити його висадити їх на яку-небудь гостиннішу землю, ближче до

цивілізованих місць, де б вони могли сподіватися на не таке моторошне оточення. Та ні благання, ані загрози, ані обіцянки винагородили не змогли похитнути його.

— Окрім мене, на борту немає людини, яка не вважала б за краще задля власної безпеки бачити вас обох мертвими, і хоч я знаю, що це єдиний надійний спосіб застрахувати наші шиї, Чорний Майкл не така вже людина, щоб забути благодіяння! Ви врятували мені життя. Віддячуючи, я рятую ваше: це все, що я можу зробити!.. Команда більше не згодна терпіти, і, якщо я вас не висаджу, вони, далекі, ще передумують і залюбки розправляться з вами! Я вивантажу весь ваш багаж і дам вам кухонного начиння, кілька старих вітрил для наметів і достатньо харчів, щоби вимогли прожити до тієї пори, доки знайдете дичину й овочі. Під захистом ваших рушниць ви тут спокійно проживете до прибуття рятівників. Коли я буду в достатній безпеці, то спробую сповістити британський уряд про те, де ви перебуваєте, але, хоч убийте, не скажу достеменно, де це, бо й сам не знаю. Ну та вони вас знайдуть!

Чорний Майкл пішов, а вони мовчки спустилися униз, сповнені похмурих передчуттів.

Клейтон не вірив, щоб Чорний Майкл дійсно мав хоча б найменший намір сповістити британський уряд про їхнє місцеперебування. Знов же, він не був певен, чи не задумано зраду на ранок, коли вони опиняться віч-на-віч з матросами, які поїдуть відвозити їх і їхнє майно на берег. Тільки-но вони з дружиною залишаться без захисту Чорного Майкла, будь-який матрос зможе їхубити, та й сумління Чорного Майкла — річ відносна. І навіть хай вони уникнуть цього всього, хіба не доведеться їм зіштовхнутися ще з гіршими небезпеками потім? Коли б то він був сам-один, може, й витримав би тут роки, будучи здоровим чоловіком атлетичної статури.

Але ж Аліса й те нове, інше життя, якому з часом судилося з'явитися на світ серед злиденності й жахливих знегод первісного світу... Клейтон здригнувся, уявивши собі страшні труднощі, жахливу безпорадність їхнього становища. Та милосердне провидіння не дало подружжю передбачити дійсні жахи, що підстерігали їх у похмурих глибинах цього темного лісу.

Рано-вранці наступного дня їхні численні ящики та скрині були п і днят і на палубу й спущені до шлюпок для переправи на берег. У них було багато багажу. Клейтони розраховували на п'яти- чи навіть восьмирічне перебування в колоніях, отож, крім усього найнеобхіднішого, з ними були й предмети комфорту.

Чорний Майкл твердо вирішив, що з майна Клейтонів нічого не повинно залишитися на борту. Важко сказати, чому він так чинив: зі співчуття до них, а чи просто виходячи з власних інтересів. Безперечно, присутність речей пропалою безвісти британського чиновника на борту підозрілого судна було б доволі важко пояснити в будь-якому цивілізованому порту.

Він так добросовісно виконав ухвалене рішення, що наполог і на поверненні їм револьверів, які власноручно відібрав у матроса, котрий заволодів зброєю Клейтона.

Окрім того, у шлюпки повантажили солонину, сухарі та невеликий запас картоплі й бобів, сірники, кухонне начиння, ящик з інструментами та обіцяні Чорним Майклом старі вітрила.

Чорний Майкл, мовби поділяючи Клейтонові побоювання, супроводив подружжя на берег і відійшов від них останній, після чого шлюпки, набравши в бочки свіжої питної води, відчалили до “Фувалди”.

І весь той час, що шлюпки поволі ковзали гладенькими водами затоки, Клейтон із дружиною мовчки стояли, спостерігаючи, як вони віддаляються. Почуття цілковитої безнадії і страх прийдешніх бід стискали нещасним горло.

А за ними з-за пагорба слідували інші очі: близько поставлені лихі очиці зблискували з-під кошлатих брів.

Коли “Фувалда” ковзнула у вузький прохід з бухтит азникла за мисом, леді Аліса обхопила руками чоловікову шию і зайшлася довго стримуваними риданнями.

Мужньо перенесла вона небезпеки бунту, з героїчною твердістю дивилася тоді у грізне майбутнє, та тепер, коли страх цілковитої самотності охопив їх, її розхитані нерви не витримали. Чоловік не намагався спинити її сльози. Нехай природа знайде собі вихід із так довго стримуваних переживань! Тож сплигло багато часу, перш ніж молода жінка — майже дитина — знову взяла себе в руки.

— О Джоне! — вигукнула вона нарешті.—Який жаж! Що нам робити? Що діяти?

— Нам треба робити лише одне, Алісо! — Клейтон заговорив спокійно, неначе вони обоє сиділи у своїй затишній вітальні вдома.— Працювати! У праці наш порятунок. Ми повинні бути такими заклопотаними, щоби нам ні коли було думати, а то легко можна збожеволіти. Ми будемо працювати й чекати! Я переконаний, що допомога з’явиться із’явиться швидко, як тільки почнуть шукати

зниклу “Фувалду”, хай навіть Чорний Майкл не дотримає своєї обіцянки.

— Оджоне, я кби ж нас було тільки двоє! — вигукнула жінка. — Я знаю, ми знесли б усе! Але...

— Так, люба, — ніжно відповів чоловік. — Я вже думав про це. Та ми повинні й це зустріти так само мужньо, як і все, що нас чекатиме. Я вірю, що ми зуміємо усьому дати раду! Сотні тисяч років тому, в далекому й туманному минулому, наші предки наштовхувались на ті ж самі перепони, які стоять перед нами зараз, і чи не в цьому ж первісному лісі? Доказом їхньої перемоги є наша присутність тут! Невже ж ми не спроможемося на те, на що спромоглися вони? Спроможемося! Адже ми чудово озброєні віковичними знаннями: хіба у нас немає засобів захисту і боротьби з природою, які нам дала наука і про які наші предки навіть не підозрювали? Звісно ж, Алісо, ми зможемо досягти всього того, чого досягли вони своїми простенькими знаряддями та зброєю з кістки й каменю!

— Ох, Джоне, як би я хотіла бути чоловіком і мати чоловічий погляд на речі! Та я лише жінка! Я розумію більше серцем, аніж головою, і все, що я бачу, таке жахливе, таке незбагненне, що я не можу всього цього висловити! Хочу вірити, що ти маєш слухність, Джоне! Я зроблю все, що зможу, аби стати доброю первісною дружиною, гідною подругою первісного чоловіка!

Першочерговою турботою Клейтона було спорудити хижку на ніч, щоби прихиститися від звірів на час сну.

Він відкрив ящик, де були рушніці та набої, подружжя озброїлося на випадок несподіваного нападу, а тоді рушило на пошуки місця, придатного для першої ночівлі.

Десь за п'ятдесят метрів од берега знайшли невелику дивну місцину, майже вільну від дерев: тут вирішили побудувати свій постійний дім, а тим часом погодилися, що розумніше буде спорудити невелику платформу на дереві, недосяжну навіть для найбільшого з хижаків, які, вочевидь, населяють цю місцевість. Клейтон розшукав чотири дерева, що утворювали прямокутник у кілька квадратних метрів, і, нарубавши довгих гілок з інших дерев, сполучив чотири дерева між собою на висоті кількох метрів, міцно прив'язавши до них кінці гілок мотузкою, якої доволі дав їм Чорний Майкл. Упоперек цієї основи він рясно наклав дрібних гілок. Потім вистелив усю платформу величезними листами “слонячого вуха” — різновиду бегонії, якої росло довкола подостатком. Зверху на те листя поклав

згорнуте в кілька разів велике вітрило. Двома метрами вище він змайстрував меншу платформу, що мала правити їм за дах, а з її країв опустив замість стін рештки вітрил.

Коли Клейтон кінчив своє майстрування, у них виявилося доволі затишне гніздечко, до якого він і переніс ковдри та частину ручної поклажі. День уже згасав, і решту його він присвятив спорудженню міцної драбини, по якій Аліса могла б дістатися до нового помешкання.

Увесь день довколишній ліс був сповнений стривожених птахів зі строкатим пір'ям і джигунистих, балакучих мавпочок, що слідкували за новоприбулими та їхнім дивовижним будівництвом, виказуючи всі ознаки величезної цікавості та подиву. Хоча Клейтон і його дружина весь час трималися сторожко, вони не бачили великих тварин, але зо два рази їхні маленькі сусіди — мавпочки — з вереском і бурмотінням утікали від сусіднього пагорба, злякано озирались і виразно вказуючи, достоту словами, що вчувають невідоме страхіття, яке чаїться в гушавині.

Десять перед смерком Клейтон домайстрував драбину, і, набравши у велику миску води зі струмка, обоє дісталися в порівняно безпечний прихисток своєї повітряної кімнати. Було дуже тепло, і Клейтон відкинув запони на дах. Обоє сиділи, підібгавши ноги по-турецькому, на ковдрах і вдивлялися у лісові тіні, що дедалі густішали. Раптом Аліса здригнулася і схопила чоловіка за руку.

Коли Клейтон озирнувся туди, куди вказувала дружина, то побачив обриси великої постаті, які невиразно вимальовувались на темному тлі. Постать бовваніла у повен зріст на пагорку. Кілька секунд вона стояла нерухомо, немовби прислухаючись, а тоді знехотя повернулася і розтала в імлі джунглів.

— Що це, Джоне?

— Не знаю, Алісо,— повільно відказав він.— Надто темно, щоби так далеко щось розгледіти: може, це лише тінь, відкинута місяцем на сході.

— Ні, Джоне. Якщо це була не людина, то якась велетенська, груба пародія на людину! Ох, мені страшно!

Він обійняв її і став нашіптувати слова кохання та підбадьорювати: для Клейтона найбільшим клопотом була душевна тривога його молодій дружини. Сам він був сміливий та безстрашний, але ж і спроможний розуміти жажливі муки, яких завдає страх,— рідкісний дар, один із тих, що здобували молодому лордові Грейстоку любов і повагу всіх, хто його знав.

Перегородом він опустил запони, міцно прив'язавши їх до дерев, та так, що за винятком маленького отвору, зверненого до моря, вони були закриті з усіх боків. А що тепер у їхньому гніздечку стало цілком темно, обоє вляглися на ковдри, сподіваючись уві сні знайти короткий спочинок і забуття.

Клейтон лежав обличчям до отвору, з рушницею і двома револьверами під рукою.

Ледве подружжя склепило повіки, як із джунглів за їхньою спиною залунав страхітливий рик пантери. Той рик почав наближатися, і, нарешті, вони почули звіра просто під собою. Упродовж години, коли не довше, пантера обнюхувала і дряпала дерева, що підтримували їхню платформу, т азрештою пішла геть понад берегом, де Клейтон виразно побачив її в яскравому світлі місяця: величезна, гарна тварина, найбільша з усіх, яких він будь-коли бачив!

Довго тяглися години цієї ночі. Клейтони тільки дрімали уривками, бо гамір неосяжних джунглів, що вирували розмаїттям нічного життя, тримав їхні виснажені нерви у постійній напрузі; чи не всоте схоплювалися вони зі сну, розбуджені пронизливим виттям чи неквапною ходою могутніх тіл унизу під ними.

3

ЖИТТЯ І СМЕРТЬ

Ніч майже не принесла їм відпочинку, а проте ранок обоє зустріли з величезною полегкістю.

Тільки-но скінчили своє скромне снідання, що складалося із солоної свинини, сухарів і кави, як Клейтон заходився споруджувати хатину, переконавшись, що їм годі сподіватися на нічний спочинок, доки чотири міцні стіни надійно не відділять їх від життя джунглів.

Завдання виявилось не з легких і зайняло майже місяць, хоча Клейтон будував дім лише на одну кімнату. Для будівництва він використовував невеликі колоди, сантиметрів двадцять у діаметрі, а щілини замащував глиною, поклади якої відкопав на метровій глибині під поверхнею ґрунту.

У глибині хижки Клейтон склав пічку з невеликих каменів, які підібрав на узбережжі. За цемент правила глина, і коли хижка була вивершена, він обмазав її зусібіч товстим шаром глини.

В отворі вікна зробив сітку з маленьких, завтовшки з дюйм, гілок, так старанно переплівши їх, що утворилися міцні ґрати, спроможні витримати натиск найдужчого звіра. Так він забезпечив доступ свіжого повітря в хатину, не зменшивши її захищеності.

Двосхилий дах був укритий дрібними гілками, щільно прикладеними одна до одної, а поверх них — ще й довгими травами джунглів та пальмовим листям. Дах Клейтон також обмазав глиною.

Двері він збив із дощок тих ящиків, у які були запаковані їхні речі. Він набивав одну дошку на іншу вздовж і впоперек доти, доки утворилася така масивна споруда, що подружжю при першому погляді на ці двері стало смішно.

Але тут Клейтон зіткнувся із дуже серйозною проблемою: у нього не було завісів, щоб почепити двері. Одначе за два дні ретельної праці йому вдалося змайструвати два масивні дерев'яні гаки, на які чоловік навів двері так, що вони вільно відчинялися і зачинялися.

Остаточне обладнання хатини було завершено після того, як подружжя перебралося до неї, а це зробили одразу ж, коли настелили дах. На ніч вони заставляли двері ящиками й таким чином почувалися у відносній безпеці.

Майстрування ліжка, стола, стільців та полиць було вже порівняно легкою справою, тож наприкінці другого місяця Клейтони непогано влаштувалися, і, коли б не постійний страх, що нападуть дикі звірі, та не дедалі дужче почуття самотності, вони би чулися щасливими.

Уночі великі звірі рикали й ревли біля їхньої хатини, та врешті Клейтони звикли до цього і спокійно спали ціліснітьку ніч.

Тричі перед їхніми очима промайнули постаті великих людиноподібних істот, схожих на ту, яку вони бачили першої ночі, та жодного разу їм не вдалося розгледіти: люди це чи тварини?

Строкати птахи і маленькі мавпочки звикли до своїх нових сусідів: напевне, їм не доводилося раніше бачити людей, тож вони стали підходити до них усе ближче, щойно розвіявся їхній перший страх. Ними керувала та дивна цікавість, яка властива диким створінням лісів, джунглів та степів, і це почуття було таке сильне, що вже наприкінці першого місяця численні пташки брали їжу з дружлюбних рук Клейтонів.

Якось надвечір, коли Клейтон працював над розширенням помешкання, бо надумав прибудувати ще одну-дві кімнати, його

маленькі друзі раптом дременули з галасом та вереском геть від пагорба. Стрибаючи, вони злякано озиралися назад і, нарешті, зупинившись біля Клейтона, збуджено заlementували, неначе попереджуючи його про небезпеку, що наближалася.

Нарешті він її побачив. Побачив те, чого так боялися мавпочки. Це був той людинозвір, непевні обриси якого йому іноді вдавалося охопити поглядом.

Потвора йшла через джунглі, нахилившись уперед і час від часу торкаючись землі напівзігнутими пальцями рук. Це була величезна людиноподібна мавпа, що видавала під час ходи низькі горлові звуки й зрідка глухо гавкала.

Клейтон перебував далеченько від хатини — саме заходився рубати рівне й струнке дерево, яке вибрав для будування.

Місяць життя в безпеці, коли жоден хижий звір не наближався до його хатини за дня, зробив Клейтона необачним, тож тепер він був цілком беззбройний. Побачивши величезну мавпу, яка йшла навпростець через чагарі, відтинаючи шлях відступу до хатини, чоловік відчув, як легкі дрижаки пробігли його спиною.

Клейтон зрозумів, що з самою лише сокирою він майже не мав шансів на перемогу над лютою потворою, — а Аліса?.. “Боже, — подумав він, — що буде з Алісою?!”

Ще можна було добігти до хатини. Він повернувся і побіг, гукаючи до жінки щоб та зачинилася в хатині, якщо мавпа перейме його.

Леді Грейсток сиділа неподалік хатини; почувши чоловікові кроки й поглянувши в його бік, вона побачила мавпу, що з дивовижною для такої незграбної тварини швидкістю мчала навперейми Клейтонові.

Тихо скрикнувши, Аліса кинулася до хатини. Озирнувшись на порозі, вона побачила, що мавпа вже перехопила її чоловіка, який тепер стояв наготові, звівши над головою сокиру й заміряючись ударити нею розлюченого звіра, коли той підступить ближче.

— Зачиняй і замикай двері, Алісо! — кричав Клейтон. — Я оборонюся сокирою!

Та він знав, що його чекає жахлива смерть, і дружина також це знала. Мавпа була величезним самцем, вагою, певне, з півтора ста кілограмів. Маленькі, близько посаджені очі зблискували люттю, а великі вовчі ікла моторошно вишкірились, коли вона на хвилину зупинилась перед своєю здобиччю.

Мавпа була величезним самцем, вагою, певне, з півтораєта кілограмів. Маленькі, близько посажені очі зібликували люттю, а великі вовчі ікла моторошно вишкірились.

Через плече звіра Клейтон бачив хатину — не далі як за двадцять кроків, і хвиля жаху та переляку заповонила його, коли він побачив молоду жінку, що вибігла з хатини, озброєна однією з рушниць. Леді Аліса завжди боялася вогнепальної зброї і не сміла навіть доторкнутися до неї, а тепер вона кинулася до мавпи з відвагою левиці, яка захищає своїх дитинчат.

— Назад, Алісо! — вигукнув Клейтон. — Ради Бога, назад!

Але вона не послухалась. Тієї ж миті мавпа кинулась вперед, і він замовк.

Людина чимдуж змахнула сокирою, але могутня тварина перехопила знаряддя на льоту своїми страшними ручищами і, видерши сокиру з Клейтонових рук, відкинула далеко вбік.

Із лютим гарчанням потвора схопила свою безпомічну жертву, та, перш ніж ікла встигли торкнутися горла Клейтона, пролунав постріл — куля увігналася в спину мавпі поміж лопаток.

Пожбуривши Клейтона на землю, звір обернувся до нового ворога. Перед ним стояла перелякана молода жінка, яка марно силкувалася випустити ще одну кулю. Вона не знала, як влаштовано затвор, і бойок марно клацав об порожню гільзу.

Ревнувши від болю і злості, мавпа кинулася на тендітну жінку, яка, на щастя, впала непритомною.

Клейтон майже миттєво схопився на ноги і, думаючи про цілковиту марність своєї спроби, кинувся вперед, щоб відтягти мавпу від нерухомого тіла дружини.

Це йому вдалося майже без зусилля, і величезне тіло мертво завалилося на траву: мавпа була убита, куля зробила свою справу. Швидко оглянувши жінку, Клейтон не виявив анінайменших слідів поранення і вирішив, що звірюка померла тієї ж миті, коли стрибнула на свою жертву.

Обережно піднявши все ще непритомну дружину, він одніс її в хатину, та проминуло добрих дві години, поки вона прийшла до тями. Перші її слова стривожили душу Клейтона моторошним передчуттям. Отямившись, вона якийсь час здивовано оглядала начиння хатини, а потім мовила, полегшено зітхнувши:

— О, Джоне! Як добре бути знову дома! У мене був страшний сон, любий! Мені здавалося, що ми не в Лондоні, а в якомусь жакливому місці, де на нас нападають дикі звірі!

— Ну, ну, Алісо, — мовив він, гладячи їй голову, — спробуй знову заснути і не думай про погані сни!

Тієї ночі в хатині на галявині первісного лісу народився хлопчик — у той час, як леопард раз по раз ревів біля дверей і приглушене рикання лева долидало з-за горба.

Леді Грейсток так і не отямилася від потрясіння, викликаного нападом великої мавпи. Хоч прожила вона понад рік після народження сина, та більше не виходила з хатини й не усвідомлювала достоту, що вона не в Англії. Іноді розпитувала Клейтона про причини дивних нічних звуків, відсутність прислуги та знайомих і дивної неоковирності в обстановці її кімнати. Він не приховував від неї правди, але вона не могла збагнути значення його слів.

У всіх інших відношеннях вона була цілком здорова: радість і щастя, що їх приніс їй маленький син, та ще постійний догляд чоловіка, зробили цей рік для неї дуже щасливим — найщасливішим у її молодому житті.

Клейтон добре розумів, що якби вона була при повному розумі, цей рік був би для неї нескінченною мукою, існуванням, сповненим тривоги та страхів; іноді він майже радів, що дружина не усвідомлює навколишнього.

Сам він уже давно відмовився від надії на порятунок, бодай випадковий. З невтомною наполегливістю чоловік продовжував чепурити хатину.

Шкури левів та пантер вистилали підлогу. Шафки й полиці красувалися біля стін. У незграбних саморобних вазах з місцевої глини стояли чудові тропічні квіти, завіси з трав та бамбука закривали вікна. З великими труднощами Клейтону вдалося, користуючись примітивними знаряддями, витесати чимало гладеньких, рівних дощок для обшивки стелі, стін і підлоги в хатині.

Його постійно подивовувала вправність власних рук. Але він захоплено працював для дружини і того маленького життя, яке з'явилося їм на радість, хоча і збільшивши відповідальність та жах їхнього становища в сотні разів.

Того року Клейтона декілька разів атакували великі мавпи, які тепер, здавалось, постійно тинялися околицями, та він ніколи більше не виходив за двері, не озброївшись рушницею і револьвером, тому перестав боятися цих гігантських тварин.

Клейтон зміцнив ґрати вікна, припасував дерев'яний замок і зачиняв двері, коли полював чи шукав плоди, — а робив це постійно для підтримання запасів їжі; він був уже спокійний, знаючи, що жоден звір не зможе проникнути в маленький будиночок.

Спочатку він стріляв дичину з вікна хатини, та поступово тварини почали обминати дивне лігвище, з якого лунав страшний грім рушниці.

У вільний час Клейтон часто читав дружині вголос якусь із книжок, захоплених з Англії. У них було багато дитячих книжок з малюнками, букварів та ілюстрованих абеток: подружжя знало, що їхня дитина виросте швидше, ніж вони зможуть повернутися до Англії.

Клейтон вів щоденник, за звичкою по-французькому, занотуюючи туди повсякденні подробиці їхнього химерного життя.

А десь через рік після народження сина Аліса вночі тихо відійшла. Її кінець був такий погідний, що минуло кілька годин, перш ніж Клейтон, прокинувшись, помітив, що його дружина мертва.

Жах становища дуже-дуже повільно вимальовувався перед його внутрішнім зором, і навряд чи взагалі він встиг осягнути своє горе і тягар відповідальності, який впав на нього разом з турботою про маленьку істоту — сина, ще немовля.

Останній запис у щоденнику зроблено вранці після смерті дружини, і в ньому Клейтон розповідає гіркі подробиці лиха діловим тоном, який відтіняє трагізм становища. Ця безпристрасність з'явилася від тривалого горя та безнадії, яких не зміг посилити навіть цей новий жорстокий удар. “Мій маленький син плаче від голоду. О Алісо, Алісо, що мені робити?”

І коли Джон Клейтон написав ці слова, — останні, які йому взагалі судилося написати, — він зморожено поклав голову на витягнуті руки й знерухомів при столі, зробленому для дружини, яка лежала німим, холодним трупом на постелі за його спиною.

Довгий час жоден звук не порушував мертвої тиші полудня джунглів, окрім жалібного плачу людського дитинчати.

4

МАВПИ

Улісі, на плоскогір'ї, в кількох кілометрах від берега лютував старий Керчак — ватажок мавпячого племені. Усі молодші й легші вагою мавпи, рятуючись від його гніву, видерлися на найвищі гілки великих дерев. Вони воліли важити життям на гілках, що вгиналися під ними, аніж лишатися віч-на-віч зі старим Керчаком під час одного з нападів його невгамовного шаленства.

Інші самці також повтікали вусібіч після того, як хребці одного з них хруснули у велетенських, вкритих піною щелепах ватажка. Одна нещасна молода самичка зірвалася з високої гілки і гепнулася на землю майже біля Керчакових ніг. З диким криком він накинувся на неї, видер зубами величезний кавалок з її боку і, схопивши уламок гілки, люто гатив по її голові та плечах, допоки череп нещасної перетворився на кашу.

Несподівано він помітив Калу, що зі своїм дитинчам повернулася з полювання, не знаючи про настрій володаря, доки пронизливий застережливий крик мавп змусив її спішно шукати порятунку.

Та Керчак уже був у неї за спиною, і так близько, що, якби вона не зробила відчайдушного стрибка з однієї гілки на іншу, — настільки небезпечного, що мавпи рідко до такого вдаються, коли їх не жене страх, — він би вхопив її за ногу. Стрибок їй вдався, але коли вона повисла на гілці, дитинча, що чіпко висіло на її шиї, не витримало різкого поштовху, і самиця побачила, як маленька істота полетіла з багатометрової височини, крутячись та звиваючись, на землю.

Кала пронизливо закричала з відчаю і кинулася до немовляти, забувши про Керчака, та, коли вона притисла до грудей маленьке, скалічене тільце, життя вже полишило його.

Тихо стогнучи, самиця притискала до себе тільце дитинчати, і Керчак не кинувся до неї. Зі смертю маляти напад демонічної люті у ватажка минувся — так само раптово, як і почався.

Величезний Керчак був царем мавп і важив близько ста шістдесяти кілограмів. Чоло у нього було надзвичайно низьке й похиле, а маленькі очіці налиті кров'ю і близько посаджені біля широкого, плаского носа; його великі тонкі вуха були, втім, менші, ніж у інших мавп його племені. То лиха вдача й могутня сила Керчака зробили його царем маленького племені, в якому він народився чверть віку тому. Нині Керчак був у повному розквіті сил, і у всьому величезному лісі, де він блукав, нелише жодна мавпа не насмілювалась оскаржувати його зверхність — інші великі звірі не чіпали його.

З усіх диких звірів хіба старий слон Тангор не боявся його — а Керчак лише його одного й остерігався. Коли Тангор сурмив, величезна мавпа з усім своїм плем'ям квапилася дістатись якнайшвидше на дерева другої тераси.

Плем'я людиноподібних мавп, яким Керчак керував залізною рукою та вишкіреними іклами, налічувало шість чи вісім родин, і кожна складалася з дорослого самця, його самиць і дитинчат; отже, все плем'я налічувало близько сімдесяти осіб.

Кала була молодшою дружиною Тублата, що означає “Зламаний Ніс”, і дитинча, яке розбілося, було її первістком, бо їй було дев’ять чи десять років, не більше.

Хоч і молода, Кала була дебею й сильною твариною з округлим, високим лобом, що свідчило про розвинутіший розум, аніж у більшості її одноплемінників. Вона більше, ніж інші мавпи, спроможна була переживати материнську любов і горе.

Та, попри те, це була мавпа, величезний, хижий, жадливий звір із породи горил, але розумнішого виду — це в поєднанні з горилячою силою робило її одноплемінників найстрашнішими з усіх чотирируких родичів людини.

Коли мавпи побачили, що Керчак переказився, то повільно спустилися зі своїх сховків у верхівках і заходилися кожна коло своєї, урваної Керчаковим гнівом справи.

Дитинчата бавились і пустували між кущами та деревами. З дорослих хто лежав, спочиваючи, на м’якому килимі мертвої гнилі, що вкривав землю, а хто підіймав уламок гілки та длубався у землі, шукаючи комах і дрібних плазунів, адже то була частина їхнього раціону. Ще дехто лазив по довколишніх деревах, шукаючи плодів, горіхів, пташок та яєчок.

Так минуло близько години, а тоді Керчак поскликав усіх і віддав короткий наказ — іти з ним до моря.

Пересувалися мавпи відкритими місцинами, переважно по землі, йдучи слонячими стежками, що були єдиними проходами в густо сплетеній масі чагарів, ліан і дерев.

Серед низьких дерев вони рухалися швидше, перестрибуючи з гілки на гілку зі спритністю своїх менших родичів — маленьких мавпочок. І весь час Кала міцно притискала до грудей мертве тільце свого дитинчати.

Десь за полудень мавпи досягли пагорба, що височів над узбережжям. Там стояла маленька хатина. Саме сюди й прямував Керчак. Адже багато його одноплемінців загинуло від громової чорної палиці дивної білої мавпи, яка спорудила це химерне лігвище. І Керчак твердо вирішив: він здобуде цю смертоносну зброю і дослідить усередині таємниче лігво.

Йому страшенно кортіло встромити зуби в шию дивного звіра, якого він звик боятися і ненавидіти! І він уже не раз ходив з племям на розвідку, вичікуючи момент, коли біла мавпа втратить обережність.

Останнім часом мавпи не лише не нападали, а й не потрапляли на очі людині, бо щоразу маленька палиця посилала громову смерть якомусь членові племені.

Сьогодні вони не бачили людини, та зі свого спостережного пункту помітили — двері до хатини відчинено. Повільно, нечутно, обережно поповзли вони крізь зарості до хатини.

Мавпи не гарчали й не видавали диких, лютих криків; маленька чорна палиця навчила їх поводитися тихо — вони боялися розбудити її.

Ближче, ближче підповзали вони, аж поки, нарешті, Керчак наблизився до дверей і зазирнув досередини. За ним стали двоє самців і Кала, яка досі міцнопритискала до грудей мертве тільце.

Вони побачили, що дивна біла мавпа простяглася впоперек дерев'яної площини, поклавши голову на руки, на ліжку лежала накрита білим постать, а з маленької дерев'яної колиски долинав жалібний плач дитини. Нечутно Керчак увійшов і пригнувся для стрибка. Саме цієї миті Джон Клейтон несподівано встав і озирнувся.

Від того, що він побачив, у нього захолола кров у жилах: біля одвірка стояло троє величезних мавп-самців, а за ними стовбичило ще багато, скільки — Клейтон не довідався, бо його револьвери висіли далеко на стіні разом з рушницями, а Керчак уже кинувся на нього.

Коли цар мавп облишив пошматоване тіло, що було колись Джоном Клейтоном, він звернув увагу на маленьку колиску, але Кала випередила його і, схопивши немовля, випорснула в двері й видерлася на високе дерево.

Обійнявши маленьке живе немовля Аліси Клейтон, самиця опустила мертве тільце власної дитини в порожню колиску, бо плач живої дитини дістався до осердя світового материнства в її диких грудях, якого мертве дитинча не могло сягнути.

Високо серед гілок могутнього дерева вона притисла до грудей немовля, що кричало, й невдовзі інстинкт материнської любові, пануючи в цій хижій самиці так само, як і в ніжній, прекрасній матері людської дитини, подіяв на напіврозбуджену свідомість малятка, і воно замовкло.

А потім голод поєднав краї прірви між ними, і син англійських лорда і леді почав ссати груди великої мавпи Кали.

Звірі тим часом у хатині сторожко оглядали дивнелігво.

Пересвідчившись у смерті Клейтона, Керчак звернув свою увагу на те, що, запнуте вітрилом, лежало на ліжку.

Він обережно підняв край полотна, та, побачивши тіло жінки, рвучко відкинув вітрило й схопив захололу білу шию своїми величезними волохатими руками.

Мить стискав він пальцями холодне тіло, а потім, здогадавшись, що жінка вже мертва, полишив її і заходився обстежувати кімнату, більше вже не тривожачи тіл леді Аліси та сера Джона.

Першою привернула його увагу рушниця, що висіла на стіні; про цю дивну громову й смертоносну палицю він мріяв довгі місяці, а тепер, коли омріяна річ була перед ним, йому бракувало духу торкнутися її.

Обережно підійшов Керчак до палиці, ладний враз кинутись навіть, хай-но вона заговорить своїм глухим, гуркітливим голосом, яким, він чув, вона кидала останні слова багатьом з його роду, хто необережно чи необдумано нападав на дивну білу мавпу.

У глибині звірячої свідомості щось підказувало ватажкові, що громові палиці небезпечні лише в руках того, хто вміє з нею поводитись, однак минуло чимало часу, перш ніж Керчак зважився доторкнутися до неї.

Натомість він ходив сюди-туди, крутячи головою і не зводячи очей з жаданої речі.

Використовуючи свої довгі руки як підпірки й розхитуючись при кожному кроці всім величезним тулубом, могутній цар мавп ходив узад-вперед, видаючи глибоке гарчання, що зрідка уривалося тим пронизливим виттям, страшнішого за яке немає джунглей.

Нарешті Керчак зупинився перед рушницею і повільно підняв величезну лапу, але не торкнувся блискучої цівки, відсмикнув лапу й поновив свою швидку ходу.

Можна було подумати, що цією позірною сміливістю і диким гарчанням звір намагається підбадьорити себе настільки, аби зважитись узяти рушницю в руки.

Знову мавпячий цар зупинився, і цього разу йому вдалося змусити себе торкнутися холодної криці; але він умить відсмикнув руку й знов заходив по кімнаті.

Раз по раз повторювалася ця дивна церемонія, що далі, то з більшою впевненістю, аж поки, нарешті, рушницю таки було зірвано з гача й затиснуто в руці величезного звіра.

Переконавшись, що рушниця не завдає йому шкоди, Керчак заходився ретельно її вивчати. Обмацав від одного кінця до другого,

зазирнув у чорну глибину цівки, поторсав мушку, ремінь, приклад і, нарешті, спусковий гачок.

Під час усіх цих операцій мавпи, що позаходили, сиділи купою біля дверей, спостерігаючи за своїм вождем, а котрі не потрапили до хатини, юрмилися біля входу, витягуючи шиї і намагаючись зазирнути всередину.

Несподівано Керчак натиснув на спусковий гачок. Оглушливий гуркіт пролунав у маленькій кімнаті, й мавпи, що скупчилися біля дверей і в самих дверях, панічно кинулись навтьоки, падаючи і давячи одна одну.

Керчак також злякався — настільки злякався, що навіть забув викинути призвідцю того жакливого грому й кинувся до дверей, міцно затиснувши рушницю в руці.

Коли він останній вибігав назовні, мушка рушниці зачепилася за краєчок дверей, які прочинялися всередину, й шарпонула їх із силою, достатньою, щоби вони щільно захряснулися за мавпами, які повисакували з будиночка.

Коли нарешті Керчак зупинився віддалік від хатини й помітив, що ще й досі тримає рушницю, то шпурнув її геть, ніби це був розпечений до червоного шмат заліза, і більше не підіймав її. Його звірячі нерви не витримали того страшного гуркоту. Проте він тепер остаточно переконався, що дивна палиця сама собою зовсім нешкідлива.

Ціла година минула, перш ніж мавпи зважилися знову підступити до хатини, щоби продовжити огляд, але, на їхній превеликий жаль, двері виявилися міцно зачинені й не піддавалися жодним спробам їх відчинити.

Винахідливо змайстрований руками Клейтона замок зачинив двері за Керчаковою спиною, і всі спроби мавп проникнути крізь загратовані вікна також були марні.

Повештавшись деякий час довкола, згряя вирушила назад до дрімучих лісів на плоскогір'ї.

Кала жодного разу не спустилася на землю зі своїм маленьким приймаком. Але коли Керчак звелів їй злізти й пристати до гурту, вона, переконавшись, що в голосі ватажка немає гніву, спустилася, легко стрибаючи з гілки на гілку, й пішла поруч з іншими.

Тих мавп, котрим кортіло краще роздивитися дивне дитинча, Кала зустріла вишкіреними іклами та глухим загрозливим гарчанням.

Проте, коли ті переконали її, що не мають ворожих замірів, Кала дозволила їм наблизитись, але нікому не дала торкнутися своєї ноші. Немовби розуміла, що немовля слабке й тендітне, і побоювалась, коли б незграбні руки її одноплемінників не зашкодили йому.

Інший запобіжний захід, якого вона вжила, перетворив її подорож на тяжке випробування. Пам'ятаючи, як загинув її первісток, Кала упродовж усього шляху відчайдушно притискала до себе нове дитинча однією рукою.

Інші малюки сиділи на спинах матерів, міцно тримаючись руками заволохаті шиї та охопивши їх попід пахви ногами.

Не так було з Калою: вона міцно притискала до своїх грудей тільки малого лорда Грейстока, і його крихітні рученята чіплялись за довге чорне волосся, яке вкривало цю частину її тіла.

Її малюка-первістка вже спіткала жахлива смерть, коли той зірвався з її спини, і вона не хотіла ризикувати цим, прийомним дитинчам.

5

БІЛА МАВПА

Іжно доглядала Кала маленького сироту, потайки дивуючись, чом він не набуває сил і спритності, як мавпенята інших матерів.

Майже рік минув відтоді, як немовля потрапило до її рук, поки воно почало ходити; що ж до лазіння по деревах — о, воно виявилось таким нетямущим!

Іноді Кала розмовляла про своє дитинча зі старшими самицями, але й ті не розуміли, чого воно так відстає у розвитку. Адже біленьке навіть їжі не вміло добути саме, а вже більше року минуло відтоді, як воно з'явилося у Калі!

Якби мавпи знали, що дитина вже прожила тринадцять місяців до того, як Кала прийняла її, то вони взагалі махнули б на мале рукою, адже мавпенята їхнього племені були так само розвинуті у два-три місяці, як маленький чужинець після двадцяти п'яти.

Тублат, Калин чоловік, був дуже засмучений, і, якби самиця не так ревно охороняла немовля, він би вже давно прибав його.

— Воно ніколи не стане дорослою мавпою! — доводив Тублат. — Тобі завжди доведеться тягати його й піклуватися про нього. Яка користь племені від нього? Жодної! Самі збитки! Хай би воно

Ніжно доглядала Кала маленького сироту, потайки дивуючись, чом він не набуває сил і спритності, як мавпенята інших матерів.

спокійно спало між високих трав, а ти виношуй інших, здорових мавпенят, які могли би подбати про нас, коли ми постаріємо!

— Ніколи, Зламаний Носе! — заперечувала Кала. — Хай навіть мені доведеться вік носити це маля, я його не покину!

Тоді Тублат пішов до Керчака й зажадав, щоби той силою своєї влади змусив Калу відмовитися від маленького Тарзана. Цим ім'ям, яке означало “Біла Шкіра”, мавпи назвали малого лорда Грейстока.

Але на вимоги Керчака самиця відповіла погрозою втекти з племені, якщо вони не полишать її з дитиною в спокої. А що засадничим правом мешканців джунглів є воля кожного незадоволеного покинути своє плем'я, то Калу перестали доймати. До того ж Кала була гарною, поставною молодю самичкою, і їм не хотілося її втрачати.

З роками Тарзан розвивався дедалі швидше, і коли йому виповнилось десять років, він уже чудово лазив по деревах, а на землі міг виробляти багато дивовижних речей, які були зовсім не до снаги його маленьким братам та сестрам.

Багато чим хлопчик відрізнявся від них, і мавпенята часто дивувалися його досконалому розуму, але зростом і силою він поступався перед ними: в десять років людиноподібні мавпи вже досягають дорослого віку, а декотрі виганяються вище шести футів на зріст, у той час як маленький Тарзан був лише підлітком.

Зате яким!

З самого малечку він навчився користуватися руками для стрибків з гілки на гілку за прикладом своєї велетенської матері. В міру того, як Тарзан ріс, він щоденно проводив цілі години, гасаючи верхівками дерев разом зі своїми братами та сестрами.

Він умів робити кількадеметрові стрибки на карколомній висоті верховіть, міг із непомильним розрахунком та без усякого видимого напруження вхопитися рукою за гілку, що широко гойднулася під раптовим поривом вітру.

Він умів падати на кілька метрів з гілки на гілку при швидкому спускові додолу й діставатися на самісіньку гору чудового лісового велета зі спритністю й швидкістю білки.

Уже в десять років він мав силу тридцятирічного чоловіка і був набагато гнучкіший за тренованого атлета. І з кожним днем сила його зростала.

Він жив серед цих лютих мавп щасливо, бо й не пам'ятав іншого життя, бо не підозрював, що у всьому світі є життя інше, аніж те, яким повнилися джунглі і яким жили знайомі йому дикі звірі.

Тарзанові було років десять, коли він почав усвідомлювати, що між ним і його товаришами існує величезна різниця. Він почав соромитися свого маленького, коричневого від засмаги тіла, коли втямив, що цілком безволосий, ніби нікчемна змія чи який інший плазун.

Хлопець спробував виправити це, вимазавшись з ніг до голови грязюкою, але грязюка висохла і облупилася та й завдала стільки клопоту, що він вирішив краще вже соромитись.

Наплюскогір'ї, де жило мавпяче плем'я, було маленьке озерце, і в його тихій прозорій гладіні Тарзан уперше побачив своє обличчя. Одного задушливого дня в посуху він з одним своїм ровесником пішов до берега напитись. І коли друзі нахилились, у тихих водах віддзеркалилися два обличчя. Страшне і люте обличчя мавпи поруч із тонкими рисами нащадка людей.

Тарзан був вражений. Мало тієї прикрасі, що безволосий, так ще й це бридке обличчя! Дивно, як інші мавпи могли зносити таке видовище!

Маленький рот, крихітні білі зубки... На що вони були схожі поруч із товстими губами та величезними іклами його щасливіших братів? А цей маленький, вузький ніс, тонкий, наче вполовину схудлий від голоду! Він почервонів, порівнявши його з гарними широкими ніздрями свого супутника. Оце так чудовий ніс! Бо ж майже півобличчя займає! "Як приємно бути таким гарним!" — подумки бідкався Тарзан.

Але, розгледівши свої очі, він був найприкріше вражений: чорна пляминка, сіре коло, а решта все біле! Жахливо! Навіть у змії не такі бридкі очі, як у нього.

Тарзан був так поглинутий собою, що не почув шурхотіння високої трави, яка розсунулась, пропускаючи величезного звіра, що скрадався у гушавині; не чув і його товариш, бо саме пив, а цмокання губів та задоволене булькання ковтків приглушили тихе наближення напасника.

Кроків за тридцять позаду причаїлася, помахуючи хвостом, велика левиця Сабор. Вона обережно простягла вперед велику м'яку лапу й нечутно опустила на землю, а тоді підняла іншу. Вона рухалася, низько стелячись по землі, ледь торкаючись її животом: величезна кішка готувалася стрибнути на свою здобич.

Тепер левиця була на відстані чотирьох метрів позад звіренят, які нічого не підозрювали: вона обережно підтягла задні лапи, і її дужі м'язи заграли під розкішною шкірою. Вона так притислася до

землі, що зовсім злилася з нею, лише вигин спини виказував її присутність.

Хвіст більше не ворушився, прямо й тихо витягся по землі.

На мить вона завмерла, наче скам'яніла, а потім, жадливо завивши, стрибнула.

Левиця Сабор була мудрим мисливцем. Декому дика необережність її лютого виття могла б видатись безглуздом: хіба не краще було їй стрибнути на свої жертви тихо, без цього галасу?

Але Сабор знала надзвичайну спритність мешканців джунглів і неймовірну гостроту їхнього слуху. Для них шерех билинки був би таким самим застереженням, як і найголосніший крик, і левиці було відомо, що вона не зможе цілком безшумно здійснити свій стрибок.

Її дике виття не було застереженням. Вона видала його, щоб її нещасні жертви заціпеніли від жаху на ту єдину мить, поки вона доскочить і встромить кігті в їхні м'які тіла.

Поки йшлося про мавпу, Сабор розмірковувала слушно. Звірення завмерло, тремтячи зі страху, на одну мить, але цієї миті вистачило, щоб вирішилась його доля.

Не те з Тарзаном, людським дитинчам. Життя серед лісових небезпек навчило його бути завжди насторожі й зустрічати несподіванки впевнено, а його блискучий розум проявлявся у блискавичному міркуванні, що було не до снаги мавпам. Виття левиці Сабор викликало негайну реакцію мозку і м'язів маленького Тарзана.

Перед ним були глибокі води озера, позаду — певна смерть. Жорстока смерть від гострих кігтів та пожадливих іклів.

Тарзан завжди не зносив води, окрім тієї, якою вгамовував спрагу. Він не терпів води тому, що пов'язував її з холодом та знегодами сезону злив і боявся грому, блискавки й вітру, яким супроводжуються зливи.

Дика мати навчила Тарзана уникати глибоких вод озера: лише кілька тижнів тому він бачив, як маленька Ніта поринула в ці спокійні води й не повернулася більше до племені.

Але його меткий розум вибрав менше з двох лих при першому рикові Сабор: перш ніж величезний звір пролетів половину стрибка, Тарзан відчув, як холодні води зійшлися над його головою. Він не вмів плавати, а озеро було дуже глибоке, але він не втратив ані крихти впевненості й винахідливості, притаманних людині.

Тарзан швидко замолотив руками й ногами, намагаючись дістатися нагору, і його інстинктивні гребки нагадували рухи плаваючої

собаки; через кілька секунд його ніс опинився над водою, і хлопець збагнув, що, продовжуючи рухатися таким чином, він може триматись на воді й навіть пливти в ній.

Він був дуже здивований і ошасливлений цим новим досягненням, яке прийшло до нього так несподівано; та розмірковувати було ніколи. Він плив тепер попід берегом і бачив, що звір, який ледве не спіймав його, стоїть над нерухомим тілом його маленького товариша.

Левиця напружено стежила за Тарзаном, сподіваючись, певне, що той повернеться на берег. Та де там! Навпаки, він видав голосний крик відчаю мовою свого племені, додавши й застереження, щоб мавпи, рятуючи його, не потрапили до лап Сабор.

Майже відразу здаля долинула відповідь, і тієї самої хвилини сорок чи п'ятдесят величезних мавп швидко та велично помчали по деревах до місця події.

Перед вела Кала, яка впізнала голос свого улюбленця, а за нею мчала матір мавпеняти, що лежало мертве під лапами лютої Сабор.

Однак левиця, дужча й озброєна зубами та пазурами, гострішими, ніж у мавп, не бажала зчіплюватися з розлюченими людиноподібними мавпами, тож, грізно рикаючи, стрибнула в кущі й зникла.

Тарзан поплив до берега і поспіхом виліз на суходіл. Приємне почуття свіжості охопило його після виходу з прохолодної води, і відтоді він ніколи не оминав нагоди пірнути в озеро, річку або океан, залежно від обставин.

Кала довго не могла звикнути до цього видовища, бо хоч її одноплемінники і вміли плавати, коли це було необхідно, та не любили входити у воду і добровільно ніколи цього не робили.

Пригода з левицею стала для Тарзана приємним спогадом; вона стосувалася тих обставин, які урізноманітнювали його життя, що складалося лише з нескінченних пошуків їжі та сну.

Плем'я, до якого він належав, кочувало по місцевості, яка простягалася приблизно тридцять кілометрів уздовж морського берега і на шістдесят кілометрів углуб країни. Мавпи майже постійно блукали по цій території, іноді місяцями затримуючись у якомусь одному місці. Але оскільки по деревах вони пересувалися з більшою швидкістю, то часто долали цю відстань усього за декілька днів.

Багато залежало від кількості їжі, погоди і від того, чи були поблизу вороги; щоправда, іноді Керчак змушував мавп робити великі переходи лише тому, що йому набридало сидіти на одному місці. Спали вони там, де їх заставляла ніч, лягаючи на землю та

іноді накриваючи голову, рідше тулуб, великими листками “слонячого вуха”. Часто, щоби було тепліше, вони спали по двоє-троє, притиснувшись одне до одного, а Тарзан завжди спав у обіймах Кали.

Не було сумніву, що ця могутня люта тварина любила хлопчика іншої породи. Він, зі свого боку, віддячував їй всією тією любов'ю, яка могла б належати його вродливій, молодій матері, якби вона була жива.

Щоправда, Кала давала йому потиличники, коли він не слухався, та ніколи не була з ним жорстока і пестила його частіше, ніж карала. Її чоловік, Тублат, ненавидів Тарзана і декілька разів ледве не вкоротив йому віку.

Зі свого боку, Тарзан ніколи не пропускав нагоди показати, що він відповідає повною взаємністю на почуття свого названого батька, і завжди, коли міг робити це безкарно, намагався дошкулити йому: блазнював, передражнявав чи лаяв його з надійних обіймів матері або гнучких гілок верховіть.

Гострий розум і хитрість допомагали хлопцеві винаходити тисячі витівок, що отруювали життя Тублатові. У ранньому дитинстві Тарзан навчився сукати мотузки, зв'язуючи і сплітаючи довгі трави, і цими мотузками перішив Тублата чи намагався схопити його під пахви і повісити на низьких гілках дерев.

Повсякчас граючись із мотузками, він навчився в'язати вузли і робити зашморги. Разом із ним бавилися і маленькі мавпи. Вони намагалися наслідувати те, що робив Тарзан, силкуючись копіювати його дії, та лише він один умів винаходити щось нове і вдосконалювати його.

Якось у грі Тарзан накинув кінець мотузка на одного зі своїх товаришів, що тікав, а другий кінець тримав у руках. Випадково зашморг затягнувся на шиї мавпи, яка бігла, і змусив її зупинитись найдивнішим й найнесподіванішим чином.

“О, маємо нову гру, і гарну гру!” — подумав Тарзан і відразу спробував повторити витівку. Так постійними і ретельними вправами він досяг того, що навчився кидати аркан.

Саме тоді життя Тублата перетворилося на справжній жах. Під час сну, у поході, і вдень, і вночі він постійно чекав, що ось нечутний зашморг охопить його шию і задушить!

Кала давала Тарзанові потиличники, Тублат божився, що помститься, сам старий Керчак застерігав хлопця й погрожував йому, та все було намарне.

Тарзан нікого не слухав, і тонкий міцний зашморг, бувало, охоплював шию Тублата тоді, коли він найменше цього очікував.

Іншим мавпам неприємності Тублата приносили величезне задоволення: Зламаний Ніс був неприємний дідуган, якого ніхто не любив.

А в голові маленького Тарзана народжувалися нові витівки, створені силою його людського розуму.

Якщо він міг ловити “довгою рукою” із суканих трав своїх одноплемінників-мавп, то чому не спробувати спіймати левицю Сабор?

Це був зародок думки, яка почала поволі визрівати і розвиватись у його свідомості та підсвідомості, аж доки вилилася у блискуче досягнення. Та це сталося кількома роками пізніше.

6

БОЇ В ДЖУНГЛЯХ

своїх мандрах мавпяче плем'я часто підходило до замкненої і мовчазної хатини біля бухти.

Таємничість цієї хатини була для Тарзана нескінченним джерелом утіхи. Він зазирає у завішені вікна чи видивався на дах і дивився в чорний отвір димаря, намарно прагнучи розгадати невідомі таїни, оточені міцними стінами.

Його дитяча уява малювала хатини дивовижних істот, а неможливість знайти вхід посилювала бажання проникнути всередину. Він годинами вовтузився на дахові й біля вікон, намагаючись знайти вхід, але на двері не звертав жодної уваги, бо зовні вони були так само непроникні, як і стіни.

Після пригоди зі старою Сабор під час перших відвідин хатини Тарзан помітив, що з деякої відстані двері здаються цілковито самостійною частиною будівлі, незалежною від прилеглих стін, і йому лише тепер спало на думку, що крізь них можна потрапити всередину.

Хлопець був сам, що бувало часто, коли він навідувався до хатини, бо мавпи її недолюблювали. Моторошний спогад про пригоду із громовою палицею не втратив своєї свіжості, і всі ці роки самотній притулок білої людини залишався для антропоїдів оповитим атмосферою таємничості й страху.

Тарзанові ніхто не розповідав про те, що його знайшли саме тут. У мові мавп було так мало слів, що вони могли передати лише дещо

з того, що бачили в хатині, і були цілком неспроможні змалювати дивних людей та їхнє помешкання. Доки Тарзан доріс до того, щоб зрозуміти цю історію, плем'я її просто забуло.

Лише тьмяно й невиразно, зі слів Кали, він знав, що його батьком була дивна біла мавпа, та не знав, що Кала йому не мати.

Отже, цього разу він рушив просто до дверей і упродовж кількох годин роздивлявся їх, вовтузячись із завісами, ручкою та засуvom. Врешті він наштотхнувся на правильне поєднання рухів — і двері з тріском розчахнулися перед його здивованим поглядом.

Кілька хвилин він не наважувався переступити поріг, але коли його очі звикли до непевного світла всередині, він увійшов обережно й повільно.

Посеред підлоги лежав кістяк, зовсім без м'яса, але ще вкритий клаптями напівзітлілого одягу. На ліжку Тарзан побачив схожий кістяк, але дещо менший, а в маленькій колісці лежав третій маленький кістяк.

На всі ці свідчення страшної трагедії давноминулих днів маленький Тарзан кинув лише побіжний погляд. Дике життя джунглів привчило його спокійно дивитись на мертвих тварин, і навіть якби знав, що перед ним рештки його батька й матері, то був би не більше зворушений. Внутрішня обстановка та предмети в кімнаті значно більше привертали його увагу. Він почав уважно і детально розглядати їх: дивне знаряддя, зброю, книги, папір, одяг — усе те нечисленне, що віцїліло від руйнівної дії часу у вологій атмосфері прибережних джунглів.

Він повідчиняв ті ящики та шафи, які зумів, завдяки щойно нбутому досвіду: виявилось, що їхній вміст зберігся набагато краще.

Серед інших речей він знайшов гострий мисливський ніж, об який одразу ж порізав пальця. Це його не зупинило, і він далі провадив свої дослідження, переконавшись, що цією новою іграшкою можна відколювати тріски від столів і стільців.

Він бавився досить довго, та нарешті це йому набридло і він з аюдився шукати далі. У шафі, повній книжок, він знайшов одну з яскравими кольоровими малюнками. Це був дитячий ілюстрований буквар:

Акулу пишемо з “А”.

Це риба страшна морська.

“Б” в барабані є,

У нього хлопчина б'є.

Малюнки його дуже зацікавили.

У книзі було багато антропоїдних мавп, схожих обличчям на нього, а кількома сторінками далі він знайшов під літерою “М” малесеньких знайомих, мавпочок, схожих на тих, які пустували на деревах предковичного лісу. Але він ніде не знайшов зображення кого-небудь зі свого племені. У всій книзі ніхто не скидався ані на Керчака, ані на Тублата, ані на Калу.

Спочатку він спробував зняти пальцями зі сторінок маленькі фігурки, але тут-таки переконався, що вони не справжні, хоча й не знав, що це таке. Пароплави, потяги, корови та коні залишалися для нього цілковитою загадкою і не дуже цікавили його, а от дивні крихітні карлючки, які поміщалися під і між кольоровими малюнками, привертали всю його увагу; він подумав, що це зображення комах, бо більшість із них мала ніжки, але в жодної не було ані рук, ані очей.

Таким було його перше знайомство з літерами, а йому було вже понад десять років.

У середині книжки Тарзан розшукав свого давнього ворога — л евицю Сабор, а трохи ближче до початку скручену в клубок змію — Гісту.

О, як це було цікаво! Жодного разу за всі попередні десять років Тарзан не відчував такого задоволення.

Він так захопився, що не помітив, коли почало сутеніти і малюнки уже було важко роздивитися.

Тарзан поклав книжку назад у шафу і зачинив дверцята, не бажаючи, щоб хтось іще знайшов і знищив його скарб. Коли він вийшов у пільму, то замкнув за собою важкі двері так само, як вони і були замкнуті спочатку. Та перш ніж вийти, хлопець помітив на підлозі мисливський ніж і прихопив його з собою, щоби показати співплемінникам. Він не зробив і дванадцяти кроків у джунглях, як просто передним із тіні приземкуватого куща виросла величезна постать. У першумить Тарзан подумав, що це хтось із його племені, але в наступну втямив, що перед ним Болгані — величезна горила. Вона була так близько, що про втечу годі було думати, і маленький Тарзан зрозумів, що він повинен битися не на життя, а на смерть: ці великі тварини були смертельними ворогами його племені і при зустрічах ніколи не просили і не давали пощади.

Якби Тарзан був дорослим самцем-мавпою з роду свого племені, він був би серйозним супротивником для горили, але, будучи лише маленьким хлопчиком, щоправда, неймовірно м'язистим, як на свій

вік, він не витримував порівняння зі своїм жорстоким супротивником. Однак в його жилах текла кров народу, серед якого багато спортсменів, і на додаток він мав за собою досвід десятирічного тренування з дикими звірами у джунглях.

Він не знав страху, який знаємо ми: його маленьке серце билось прискорено від збудження, зустріч із ворогом була для нього своєрідною розвагою. Якби він мав можливість, то втік би, але лише тому, що розум підказував йому — він нерівня величезному звіру, який стояв перед ним. І, зрозумівши, що втекти неможливо, хлопець зустрів горилу прямо й хоробро, не здригнувшись жодним м'язом, без найменшої ознаки страху.

Він стикнувся зі звіром на половині його стрибка, гамселяючи його величезне тіло стиснутими кулаками з таким же успіхом, з яким би муха атакувала слона. Але в одній руці він досі тримав ножа, знайденого у батьківській хатині, і, коли горила почала діяти руками й зубами, Тарзан випадково вдарив її вістрям у волохаті груди.

Лезо глибоко вп'ялося в тіло мавпи, і та заверещала від болю й злості.

У цю коротку мить хлопчик довідався про призначення гострої блискавичної іграшки, і, доки величезний звір повалив його на землю, він декілька разів устромив йому ножа в груди аж по руків'я.

Горила, вдаючись до прийомів бою, притаманних її породі, завдавала страшних ударів долонями і намагалась роздерти хлопчикові шию та груди своїми могутніми іклами.

Близько хвилини вони качалися по землі у дикому запалі бійки. Роздerta і закривавлена рука дедалі слабше вдаряла довгим гострим лезом, відтак маленька постать судомно випросталася і безтямно перекотилася на мертволист, який килимом укривав джунглі.

За кілька кілометрів глибше у лісі плем'я Керчак почуло дикий рев горили, і, як завжди у випадку небезпеки, Керчак скликав усіх для захисту від спільного ворога, бо горила могла бути не сама. Водночас Керчак ще й перевіряв, чи всі члени племені слухають його наказів. Негайно з'ясувалося, що немає Тарзана, і Тублат, зрадівши, з усіх сил почав опиратися пропозиції піти на поміч малому. Керчак також не долюблював маленького сироту, тому послухався Тублата і повернувся до купи листя, на якій уже вмотивувався на ночівлю.

Але Кала вирішила інакше: щойно дізнавшись, що Тарзана немає, вона помчала по сплутаних гілках туди, звідки все ще виразно долинали крики горили.

Запала ніч, і місяць, сходячи, розсіював слабе світло, розкидаючи страхітливі, моторошні тіні серед гущавини лісу.

Де-не-де сріблясте проміння сягало землі, та здебільшого воно робило пекельну темряву лісових нетрів ще густішою.

Нечутно, мов велетенський привид, перелітала Кала з дерева на дерево. То швидко пробігала по товстих гілках, то стрибала стрімголов з одного дерева на інше, мерщій наближаючись до місця трагедії, яке було вже неподалік.

Крики горили свідчили, що вона б'ється на смерть з якимось мешканцем дикого лісу. Несподівано крики припинились, і в джунглях запанувала мертва тиша.

Кала нічого не могла втямити, бо останній крик Болгані був сповнений передсмертного страждання й агонії, але до неї не долінув жоден звук, за яким можна було б визначити, хто супротивник горили.

Вона знала, що її маленький Тарзан неспроможний вбити дорослого самця-горилю. Тому, наближаючись до місця, звідки долинав гамір сутички, рухалася дедалі обережніше і нарешті почала зовсім повільно, з осторогою скрадатися по нижніх гілках, тривожно вдивляючись у скроплену місячним світлом темряву і шукаючи очима супротивників. Вона побачила їх простертими на невеликій галявині, залитій місячним світлом: маленьке пошматоване й закривавлене тіло Тарзана біля величезного мертвого самця-горили.

З глухим криком кинулася Кала до Тарзана і, притиснувши закривавлене тіло до грудей, почала шукати в ньому ознак життя. І ледь вчула слабе биття маленького серця.

Кала, ніжно обійнявши хлопчика, віднесла його крізь чорну темряву до свого племені. Довгі дні й ночі проводила вона біля нього, приносячи йому їжу й питво, відганяючи мух та інших комах від його страшних ран.

Нещасне створіння не мало, звичайно, поняття ані про медицину, ані про хірургію. Вона лише лизала рани і таким чином тримала їх у чистоті, щоб цілюща природа швидше робила свою справу.

Спершу Тарзан нічого не їв, а лише борсався і сіпався у жорстоких нападах лихоманки та маячні. Єдине, чого він прохав,— це води, яку мати приносила єдиним відомим їй способом, тобто у власному роті.

Жодна людська мати не могла б виявити більшої самовідданості, ніж ця дика тварина, піклуючись про маленького сироту, якого доручила їй доля.

Нарешті гарячка вщухла і хлопчик почав одужувати. Жодна скарга не вихопилася із його міцно стулених вуст, хоча рани завдавали нестерпних страждань.

Один бік грудей був роздертий до ребер, з яких троє було зламано могутніми ударами горили. Одна рука була майже перегрижена величезними зубами, і з шиї видерто чималий шматок м'яса, від чого оголилася яремна вена, яку лише дивом не перекусили люті щелепи.

З терплячістю звірів, які вигодували його, Тарзан спокійно зносив свої страждання, вважаючи за краще заповзати у зарості високих трав і безмовно лежати там, згорнувшись у клубок, аніж виказувати власну неміч.

Лише Калу він завжди був радий бачити. Але тепер, коли йому стало краще, вона почала відходити від нього на довші проміжки часу в пошуках їжі. Бідна тварина харчувалася абияк — лише б тільки підтримати своє існування. І тепер Кала скидалася на мару.

7

СВІТЛО ПІЗНАННЯ

Минуло чимало часу, і той час здався маленькому страдникові цілою вічністю, поки він нарешті став на ноги. Але відтоді його одужання пішло так швидко, що через місяць він був ще дужчий і спритніший, аніж доти.

Одужуючи, він багато разів пригадував усі обставини двобою з горилюю і задумав розшукати дивовижну маленьку зброю, яка перетворила його з бідолашної слабкої істоти на переможця лісового страхіття.

Окрім того, йому ще кортіло повернутися в хатину і продовжити оглядати всі ті дивовижні речі, що були в ній.

І ось одного разу рано-вранці він сам-один вирушив у дорогу.

Після недовгих пошуків він знайшов геть обгризені кістки свого ворога, а біля них трохи присипаний опалим листям ніж, заіржавлений від довгого лежання на вогкій землі та засохлої на ньому крові горили.

Йому не сподобалася зміна колись блискучої і гладенької поверхні, та, попри все, це була грізна зброя, якою він вирішив користу-

в агися за необхідності. Він твердо постановив, що віднині більшен е рятуватиметься втечею від безпідставних нападів старого Тублага. Наступної миті він був біля хатини, за кілька хвилин відчинив двері й увійшов. Найперше хлопець уважно вивчив замок, коли двері було відчинено: він з'ясував, що замикало двері і яким чином вони відчинялися від його дій. Він переконався, що зможе замкнути двері зсередини, що й зробив, аби ніхто не міг порушити його досліджень. Він заходився ретельно й послідовно обшукувати хатину, але його увагу швидко привернули книги, які дивовижним чином вабили до себе.

Серед них був буквар, кілька читанок, багато книжок з малюнками і товстий ілюстрований словник.

Тарзан передивився все, але найбільше йому сподобалися малюнки, хоча маленькі комашки, які вкривали сторінки там, де не було малюнків, збуджували у ньому подив і наводили на глибокі роздуми.

Він сидів на столі, підібгавши ноги, в батьківській хатині, схилившись усім своїм спритним засмаглим тілом над книгою, яку тримали дужі, мов різьблені, руки. Його довге чорне волосся звисало над блискучими розумними очима. Тарзан, маленька первісна людина, становив собою водночас зворушливу й знаменну картину: алегоричний образ первісного прагнення пробитись крізь пільму незнання до світла знання.

Його маленьке обличчя виказувало напруження думки, бо якимось невловимим чином він уже знайшов ключ до розгадки пекучої таємниці дивних комашок.

У його руках був буквар, а в ньому — малюнок маленької мавпи, схожої на нього самого, яка, за винятком обличчя й рук, була вкрита дивним кольоровим хутром; Тарзан вважав за хутро штанці і курточку. Під малюнком було три закарлючки: “Boy” (хлопчик).

І він побачив у тексті на сторінці, що ці три фігурки повторювалися багато разів у одному й тому ж порядку. Потім він зрозумів, що комашок було порівняно небагато, вони повторювались безліч разів, зрідка трапляючись в однині, здебільшого в супроводі інших.

Він взявся повільно гортати сторінки, шукаючи сполучення “boy”. Нарешті знайшов його під малюнком іншої маленької мавпи і ще однієї, досить дивної тварини, дуже схожої на шакала, яка стояла на

всіх чотирьох. Під цим малюнком комашки утворювали таке сполучення: “A boy and a dog” (хлопчик і собака). Ось вони, три комашки, які всюди супроводжували маленьку мавпу.

Він дуже-дуже повільно просувався у своєму навчанні, бо, сам того не знаючи, поставив перед собою надзвичайно важке й копітке завдання, завдання, яке видається неможливим — навчитися читати, не маючи жодного уявлення про літери й письмо і не підозрюючи про їхнє існування.

Він досяг своєї мети не через день, і не через тиждень, і не через рік; повільно, дуже повільно він вчився після того, як усвідомив можливості, що чаїлися в комашках, і до п'ятнадцяти років уже знав усі ті комбінації літер, які означали різноманітні малюнки у букварі та двох читанках.

Про значення і вживання сполучників, дієслів, прикметників, займенників він не мав жодного уявлення.

Одного разу, коли йому було вже близько дванадцяти років, у шухляді столу, яку доти ніяк не вдавалося відімкнути, Тарзан знайшов декілька олівців, — провівши кінцем одного з них по столі, він із задоволенням побачив, що олівець залишив по собі чорну риску.

Він ретельно заходився біля цієї нової іграшки, і стіл невдовзі вкрився неправильними петлями та кривульками, а графіт стерся до дерева. Згадавши про сучок, яким він писав на піску, Тарзан вирішив використати для писання олівець і чистий папір, запас якого знайшов серед книжок.

Це виявилось нелегкою справою, бо він тримав олівець так, як тримав палицю або руків'я свого ножа, що аж ніяк не сприяло писанню на папері або виразності написаного.

Але він наполегливо шукав і нарешті знайшов таке положення олівця, при якому найлегше було водити по паперу. Врешті-решт йому вдалося відтворювати комашок дрібнішими, так само, як раніше великі літери кінцем сучка по землі.

Відтоді його успіхи зрости. З допомогою великого словника та здорового глузду — вияву видатних розумових здібностей — він сміливо здогадувався про багато речей, яких не міг досягнути розумом, і майже завжди його здогади були істинними. Щоправда, з роками він геть забув розмовну англійську мову, та книги поповнювали запас його понять, і він дедалі більше розвивався і проникав у таємницю неймовірного дива — людської думки.

На той час, як йому виповнилося сімнадцять, він уже навчився читати прості, дитячі читанки і вповні збагнув справжнє значення маленьких комашок.

Тарзан більше не соромився свого безволосого тіла чи людських рис обличчя, бо зрозумів, що він походив з іншої раси, не тієї, що його дикі й волохаті товариші. Він був Л-Ю-Д-И-Н-А, вони були М-А-В-П-И, а маленькі мавпи, що снували у верхів'ях дерев, були М-А-В-П-О-Ч-К-И. Він також знав, що стара Сабор була Л-Е-В-И-Ц-Я, а Гіста — З-М-І-Я, Тантор — С-Л-О-Н. Отак він навчився читати.

У навчанні Тарзана було чимало прогалин, передовсім через звичку його племені до мандрів, та навіть коли він не мав змоги сидіти над своїми книгами, його діяльний розум продовжував дошукуватися потаємного змісту гри, що так його захоплювала.

Шматки кори, пласке листя, рівні ділянки землі правили Тарзанові за зошити, на яких він видряпував вістрям свого мисливського ножа нові уроки.

Не забував хлопець і про нагальніші вимоги життя.

Він вправлявся із мотузками і бавився своїм ножом, який навчився гострити об пласке каміння.

Плем'я збільшилося з часу появи у ньому Тарзана. Оскільки під проводом Керчака мавпи зуміли витіснити зі своєї частини джунглів інші племена, їжі стало більше, а напади сусідів майже припинилися.

У міру змушнення молоді самці брали собі дружин з власного племені, а якщо щастило викрадати їх з іншого племені, то приводили їх у плем'я Керчака і вважали за краще жити з ним у мирі, аніж влаштовуватись самотійно.

Траплялося, що якийсь самець, сміливіший за своїх ровесників, сперечався за владу з Керчаком, але ще нікому не вдалося вирвати пальму першості у цієї лютої і жорстокої мавпи.

Тарзан посідав у племені особливе становище. Хоча мавпи і вважали його за свого, проте він дуже відрізнявся від них і відчував себе самотнім. Дорослі самці або цілковито ігнорували його, або так люто ненавиділи, що від передчасної смерті хлопця рятували лише дивовижні спритність і кмітливість та ще відчайдушний захист величезної Кали.

Найнепримиреннішим його ворогом був Тублат, але саме завдяки йому вороги Тарзана перестали його переслідувати. Цілком не сподівано, коли хлопцеві було близько тринадцяти років, його

несподівано залишили у спокої. Щоправда, часом хтось із його ворогів впадав у дивне шаленство, яке подеколи доймає самців багатьох великих звірів у джунглях. Але тоді ніхто з членів племені не був у безпеці.

Того дня, коли Тарзан завоював право на загальну повагу, плем'я зібралось у маленькому природному амфітеатрі, в низині між невисоких пагорбів, вільній від дерев та ліан. Відкритий майданчик був майже круглий. Зіссебіч височіли могутні могікани пралісу з такою суцільною стіною заростей між стовбурами, що дістатись на арену можна було лише по верховіттю.

Плем'я часто збиралося тут, не боячись вторгнень. Посередині амфітеатру стояв один з тих дивних земляних барабанів, які споруджують антропоїди для своїх дивовижних обрядів і звуку яких долинають до людей із глибин джунглів. Але ніхто з людей ніколи не бачив цих обрядів.

Численні мандрівники бачили барабани великих мавп, багато хто чув їхній гуркіт і шум диких, страшних оргій первісних володарів джунглів, але Тарзан — лорд Грейсток — був єдиною людською істотою, яка брала участь у шаленій, несамовитій оргії ~~дмдм~~.

З цього первісного обряду ~~иники~~, напевне, всі форми та церемонії сучасної церкви й держави. В усі незліченні віки наші люті волохаті предки танцювали ~~дмдм~~ під звуки своїх земляних барабанів під сяючим промінням тропічного місяця у надрах могутніх джунглів. Це почалось у ту давно забуту ніч, коли наш перший волохатий прашур, розгойдавшись на хиткій гілці, легко стрибнув на дерен первісної арили.

Того дня, коли Тарзан поклав кінець переслідуванням, яких він зазнавав дванадцять з тринадцяти років свого життя, мавпяче плем'я, що нині налічувало вже сотню голів, промайнувши нижнім ярусом дерев, нечутно стрибнуло на арену амфітеатру.

Обрядами ~~дмдм~~ плем'я відзначало важливі події у своєму житті: перемогу, взяття полоненого, вбивство великого лютото мешканця джунглів, смерть царя, обрання на його місце іншого, і кожному випадкові відповідав певний обряд ~~дмдм~~.

У той день святкували вбивство велетенської мавпи, члена іншого племені. І коли плем'я Керчака стало спускатися в амфітеатр, два велетенські самці принесли труп переможеного.

Вони поклали свою ношу перед земляним барабаном і всілися біля неї, чатуючи, тоді як решта спала у високій траві, аж доки світло місяця, який сховався, подало знак починати дику оргію.

Кілька годин над галявиною панувала тиша, яку порушували лише пронизливі крики строкатих папуг та щебет і свист тисяч птахів, які пурхали поміж яскравими орхідеями та вогненно-червоними квітками, що звисали з порослих мохом гілок лісових велетів.

Нарешті, коли настала ніч, мавпи заворушились, утворивши широке кільце довкола земляного барабана. Самиці та дитинчата розташувались по зовнішньому краю кільця, а дорослі самці — навпроти них усередині. Біля барабана всілися три старі самці, озброєні сукуватими палицями. І коли першим слабким промінням місяць посрібнив верхів'я довколишніх дерев, мавпи почали тихо й повільно бити по резонуючій поверхні.

У міру того, як амфітеатр освітлювався, самиці били дедалі частіше, доки врешті дике ритмічне гудіння виповнило довколишні джунглі на багато кілометрів. Великі хижаки припинили своє полювання і, нашорошивши вуха та підвівши голови, вслухалися у глухі удари, які свідчили про те, що почалося свято *дмдм*.

Коли гуркіт барабана став оглушливим, Керчак стрибнув у проміжок між самцями та барабанщицями.

Випроставшись, закинувши голову далеко назад, дивлячись просто в овид місяця, що сходив, та вдаряючи себе в груди величезними волохатими лапами, він страхітливо й оглушливо завив.

Раз, удруге, втретє страхітливий крик прокотився над безмовністю стихлого, наче вимерлого лісу.

Потім, зігнувшись, Керчак нечутно пробіг уздовж кола, повз мертве тіло, що лежало перед віттарем-барабаном, але не зводив з нього своїх маленьких хижих червоних очей.

Потім інший самець стрибнув на арену і, повторивши страшні вигуки царя, скрадаючись, пішов за ним. Після цього вистрибнули інші, швидко, одні за одними, і нарешті весь ліс задвигтів од майже безперервного гуркоту та кровожерних вигуків.

Ця сцена зображала виклик ворога.

Коли всі дорослі самці приєдналися до тонкого ланцюга танцюристів, почався напад.

Схопивши величезну палицю із приготованої для такої нагоди купи дрючків, Керчак з бойовим ричанням оскаженіло кинувся на мертву мавпу і завдав їй страшного удару. Гуркіт барабана посилювався й пришвидшувався у міру того, як кожен вояк, наблизившись до жертви полювання, завдавав їй удару своєю палицею і приєднувався до шаленого вихору Танцю Смерті. Тарзан також брав участь у цьому дикому танці. Його засмагле й спітніле м'язисте

тіло виблискувало в світлі місяця, вирізнялося гнучкістю та витонченістю з-поміж незграбних, величезних волохатих звірів.

Ніхто не скрадався майстерніше за нього під час цього мімічного полювання, ніхто не був досконаліший за нього в дикому шаленстві нападу, ніхто не підстрибував так високо, як він, у Танкові Смерті.

У міру підсилення та частішання ударів по барабану танцюристи аж хмеліли від божевільного ритму та диких вигуків.

Їхні стрибки та вихилися ставали дедалі нестямнішими, з вишкірених зубів скрапала слина, їхні губи й груди вкрилися піною.

Цей дикий танок тривав більше години, коли раптом, за знаком Керчака, удари в барабан припинилися і самиці-барабанщиці похاپливо вислизнули крізь кільце у зовнішнє коло глядачів.

І тоді самці, всі як один, прожогом кинулися на тіло ворога, яке під їхніми страшними ударами перетворилося у безформну, криваву, волохату купу.

Мавпи нечасто їли м'ясо у достатній кількості, тому, коли їхня дика оргія закінчилася бенкетом, усі вони накинулись на тушу.

Величезні ікла вгризалися у жертву, відриваючи великі шматки. При цьому дужчим мавпам діставалося краще м'ясо, а слабкіші бігали довкола, вичікуючи зручної миті, щоби кинутися всередину і підібрати загублений шматок або вихопити хоч кісточку, перш ніж усе буде поділено.

Тарзан любив м'ясо і потребував його більше, ніж мавпи. М'ясо-їд за природою, він ніколи не міг вдовольнити цю потребу і тепер протисся своїм рухливим тілом крізь зграю мавп, що билися між собою, сподіваючись хитрістю вхопити шматок, який йому важко було здобути силою.

У нього на боці висів мисливський батьків ніж у саморобних піхвах, які він змайстрував за взірцем тих, що бачив на малюнку в книжці.

Нарешті хлопець дістався до купи м'яса, яка швидко зменшувалася, і своїм гострим ножем відтяв найсоковитішу частину: ціле волохате передпліччя, що стриміло з-під ніг могутнього Керчака, який так був поглинутий своєю царською прерогативою об'їдання, що навіть не звернув уваги на безсумнівну образу своєї величності.

Маленький Тарзан вибрався геть, міцно притискаючи до грудей свою здобич.

Посеред тих, хто марно кружляв довкола, був і старий Тублат. На бенкеті він виявився одним з перших, але віддалився, щоби спокійно з'їсти свій добрячий шмат, і тепер замірявся вхопити новий.

Близько посажені, налиті кров'ю, свинячі очиці Тублата блиснули лютою ненавистю, коли він побачив ворога. В них зайнялася й заздрість до ласого шматка, який ніс хлопець.

Проте й Тарзан побачив свого найлютішого ворога і, відгадавши замір величезного звіра, прожогом кинувся до самичок та дитинчат, сподіваючись заховатися серед них.

Але Тублат гнався за ним слід у слід. Переконавшись, що йому не сховатись, Тарзан зрозумів — залишається лише втеча.

Він мерщій побіг до найближчих дерев, одним спритним стрибком дістався нижньої гілки і вчепився за неї рукою, потім вхопив зубами свою ношу і швидко подерся вгору, неухильно переслідований Тублатом.

Хлопець викидався дедалі вище і нарешті видряпався на хитку верхівку гіллястого монарха лісів, куди його обважнілий переслідувач не зважувався лізти. Усівшись на верхівці, хлопець заходився обкладати лайкою та дошкульними насмішками розлюченого, вкритого піною звіра, який сидів метрів на десять нижче від нього.

І Тублат сказився.

З диким вереском він скочив додолу, у натовп самиць та дитинчат, рвучи іклами ший малюків та видаючи цілі шматки з тіл самиць, які траплялися йому на дорозі.

Тарзан спостерігав за цією шаленою веремією люті. Він бачив, як самиці та малюки кинулися врозтіч, на дерева. Самиці, що були посеред арени, теж відчули на собі міцні зуби свого співплемінника і чкурнули в чорну темінь лісу.

В амфітеатрі, окрім Тублата, залишалася ще одна мавпа — самиця, що тікала останньою до дерева, на якому сидів Тарзан, а за нею слідом гнався страшний Тублат.

Це була Кала, і щойно Тарзан зауважив, що Тублат її наздоганяє, він каменем упав униз, назустріч своїй названій матері.

Вона вже торкнулася нижніх гілок, а над нею сидів Тарзан, вичікуючи, чим закінчаться ці перегони.

Кала стрибнула й зависла на низькій гілці просто над головою Тублата. Здавалося, вона вже була в безпеці, але почувся сухий, лункий тріск, гілка зламалася, і Кала звалилася Тублатові на голову, збивши його з ніг.

Обоє прожогом схопилися на ноги; та хоч вони були спритні, Тарзан виявився ще спритнішим, і, отже, розлючений самець опинився віч-на-віч з людським дитинчам, яке стояло між ним і Калою.

Але його зубам не судилося вп'ястися у хлопця.

М'язиста рука рвонулася вперед і затисла волохате горло, а друга декілька разів увігнула мисливський ніж у широкі груди.

Удари сипалися блискавично і припинилися лише тоді, коли Тарзан відчув, що тіло ворога сунеться додолу.

Коли труп Тублата вже лежав на землі, Тарзан поставив ногу на шию давнього й найлютішого ворога. А тоді, закинувши назад голову й звівши очі до повновидого місяця, вигукнув страшний переможний клич свого племені.

Мавпи одна за одною позлазили зі своїх схованок на дерева і стали довкола Тарзана та його переможеного ворога. Коли всі зібралися, Тарзан звернувся до них.

— Я — Тарзан! — кричав він. — Я могутній воїн! Нехай усі шанують Тарзана і матір його Калу! Серед нас немає могутнішого за Тарзана! Нехай тремтять його вороги!

Дивлячись просто в люті, червоні очі Керчака, молодий Грейсток, вдаривши себе в могутні груди, ще раз видав свій пронизливий зухвалий клич.

8

МИСЛИВЕЦЬ З ВЕРХОВІТЬ

Наступного ранку після дождю плем'я повільно рушило лісом до берега.

Тіло Тублата лишилось там, де воно впало, тому що плем'я Керчака не їсть своїх мерців.

Цей неквапний похід був спричинений пошуками їжі. Капустяні пальми, сірі сливи, банани та інші ласощі траплялись їм на кожному кроці так само, як і дикі ананаси. Іноді впольовували вони й дрібних ссавців, пташок, плазунів та комах, знаходили яйця. Горіхи всі лускали своїми могутніми щелепами і лише надто тверді розбивали камінням. Одного разу їм зустрілася Сабор, і мавпи поквапилися видертись на горішні гілки, бо хоч левиця й рахувалася з їхньою численністю та гострими зубами, вони з такою ж повагою ставились до її сили та хижої люті.

Тарзан сидів на низькій гілці, просто над цим величезним звіром, який продирався крізь гушавину.

Він пожбурих ананас в одвічного ворога свого племені. Могутній звір зупинився і, озирнувшись, уп'явся очима в людину, що насміхалася з нього.

Сердито вимахуючи хвостом, левиця вишкірила жовті ікла, зморщила носа так, що він укрився цілою сіткою поздовжніх і поперечних смужок, і примружила злі очі, які стали двома щілинками, що виблискували люттю й ненавистю.

Вона прищулила вуха і, дивлячись просто у вічі Тарзанові, прокричала пронизливий і лютий бойовий виклик. А хлопчик-мавпа відповів жакливим криком своєї породи. Якусь мить вони мовчки дивилися одне на одного, потім величезна кішка повернулася, і джунглі поглинули її так, як океан поглинає кинутий у нього камінець.

Аж тут на думку Тарзанові спав великий задум. Хіба не він убив лютого Тублата і хіба це не свідчить про те, що він — могутній воїн? Тепер він вистежить хитру Сабор і також уб'є її. Тоді він стане славетним мисливцем!

У глибині його маленького серця билосся виразне бажання вкрити тіло *одягом*, бо зі своїх книжок з малюнками він знав, що всі *люди* вкриті одягом, тоді як *мави* одягу не мають.

Отже, одяг справді свідчить про могутність, про перевагу *люди* над усіма іншими тваринами, бо ж інакше навіщо носити на собі такі бридкі речі? Багато місяців тому, коли він був меншим, йому кортіло здобути шкуру левиці Сабор, або лева Нуми, або леопарда Шіти, щоби вкритисвоє безволосе тіло й не скидатися більше на бридку змію Хісту. А тепер він пишався своєю гладенькою шкірою, бо вона свідчила про його походження від могутнього племені, і бажання ходити голяка то перемагало, то поступалося бажанню перейняти звичаї своєї породи і вдягти незручне, гидке вбрання.

Після того як Сабор ушилася, плем'я помандрувало далі джунглями, але в голові Тарзана снували плани, як краще вбити ворога, і впродовж кількох днів він майже не думав про щось інше.

Того самого дня сталася подія, яка дещо відволікла його увагу.

Посеред білого дня густа пітьма раптом відкрила джунглі: усе життя завмерло. Деревя стояли нерухомо, наче паралізовані чеканням великого і неминучого лиха. Вся природа чекала — і недовго.

Здалеку долинув тихий, сумний стогін. Він наближався, стаючи дедалі гучнішим.

Величезні дерева враз нахилилися, наче під тиском велетенської руки. Вони хилилися дедалі нижче, і, крім приглушеного та сумного стогону вітру, не було чути жодного іншого звуку.

Раптом велетні джунглів випросталися і змахнули могутнім гіллям, гнівно та оглушливо протестуючи. Яскраве, сліпуче світло зблиснуло

з-поміж буремних хмар. Глухий гуркіт грому кинув свій грізний бойовий клич. Ринула злива, і джунглі перетворилися на пекло.

Тремтячи від холодного дощу, мавпи притиснулись до стовбурів великих дерев. Блискавка, звиваючись у півтімі, висвітлювала шалено розгойдані гілки, потоки води та зігнуті стовбури.

Час від часу якийсь старий патріарх лісів, уражений сліпучою блискавкою, розколювався на тисячі трісок поміж дерев, що його оточували, ламаючи довкола незліченні гілки та нищачи дрібніших сусідів.

Великі й малі гілки, відламані грізним вихором, літали в несамовитому танці, несучи смерть та руйнацію численним мешканцям низьких заростей.

Буря лютувала безперервно кілька годин, і протягом усього цього часу плем'я, збившись у гурт, тремтіло від страху. Наражаючись на небезпеку від стовбурів та гілок, що падали, паралізовані яскравими спалахами блискавок та ударами грому, мавпи нажахано тулилися одна до одної.

Буря скінчилася так само несподівано, як і почалася. Вітер ушух, з'явилося сонце. Природа знову всміхалася.

Коли повернувся день, мокре листя, гілки й вологі пелюстки пречудових квітів засяяли у всій своїй красі. І оскільки природа пробачила своїм дітям, то вони їй також пробачили. Життя пішло так само, як і перед тим, коли на землю впали темрява й страх.

Але Тарзана несподівано осяяло: він збагнув таємницю *одж*! Як добре було б йому зараз у теплій шкурі Сабор! І це послужило ще одним поштовхом до здійснення його заміру.

Упродовж кількох місяців плем'я блукало неподалік хатини Тарзана, і він більшу частину часу присвячував самоосвіті, а коли подорожував джунглями, то завжди тримав свого аркана наготові, і не одна дрібна тварина потрапила в його зашморг.

Одного разу зашморг обхопив коротку шию вепра Хорти, дикий стрибок якого скинув Тарзана з низької гілки, на якій він лежав, чигаючи на здобич, і звідки кинув аркан.

Хижак з величезними іклами озирнувся на шум падіння і, побачивши легку здобич у вигляді молодої мавпи, пригнув голову та стрімголов кинувся на розгубленого хлопця.

На щастя, Тарзан не постраждав від падіння, бо по-котячому впав навкарачки і таким чином пом'якшив поштовх.

Він прожогом схопився на ноги і одним мавпячим стрибком опинився на низькій гілці в ту мить, коли вепр Хорта промчав під ним.

Таким чином Тарзан на власному досвіді пізнав, чого можна чекати і чого треба боятися, кидаючи аркан.

Він утратив свій мотузок, але зрозумів, що коли б з дерева його стягла Сабор, то наслідки події були б іншими і йому довелося б розлучитися з життям.

Кілька днів пішло на те, щоб ізсукати новий мотузок, і, коли, нарешті, він був готовий, хлопець вийшов на полювання і причаївся серед гушавини на товстезній гілці над добре втоптанною стежкою, що вела до водопою.

Під ним пройшло чимало дрібних тварин. Але його не цікавила така незначна здобич. Для досягнення своєї мети йому потрібна була велика тварина.

Нарешті з'явилась та, на кого чекав Тарзан. Розкішні м'язи вигравали під оксамитовою шкірою опасистої, лискучої левиці Сабор.

Подушечки її величезних лап м'яко й нечутно опускалися на вузьку стежку. Вона високо тримала голову, плавно та граційно вимахуючи довгим хвостом.

Сабор підходила дедалі ближче до того місця, де на гілляці причаївся Тарзан, тримаючи наготові скручений кільцями мотузок.

Немов відлитий із бронзи, нерухомий, як смерть, сидів Тарзан. Сабор пройшла під ним. Вона зробила ще крок, другий, третій, і мотузок звився над нею.

Одну мить зашморг висів над її головою, наче довга змія, а потім, наступної миті, коли вона підвела голову, щоб дізнатися про причину свисту, що його створював аркан, зашморг обхопив її шию.

Різким рухом Тарзан міцно затягнув зашморг на оксамитовій шиї, а потім, попустивши мотузок, учепився обіруч за свою гілляку.

Сабор спіймалася.

Великим стрибком переляканий звір метнувся в джунглі, але Тарзан вирішив не втрачати другий мотузок так, як перший. Він був навчений досвідом. Левиця встигнула зробити лише половину другого стрибка, коли відчула, що зашморг перехопив їй горло: вона перевернулася в повітрі і важко гепнулася на спину. Тарзан міцно прив'язав кінець мотузка до стовбура великого дерева, на якому сидів.

Досі його план цілком вдавався, але коли він, ухопившись за мотузок, уперся в розгалуження двох товстених гілляк, то переконався, що підтягнути до дерева могутнє тіло левиці, яка має сталеві м'язи та ще пручається і завиває, підтягнути і повісити її — то вже інша справа.

Стара Сабор була неймовірно важка, і коли впиралась усіма своїми величезними лапами, ніхто, крім слона Тантора, неспроможний був зрушити її з місця.

Левиця повернулася на стежку, з якої їй було видно того, хто завдав їй такої нечуваної образи. З лютим виттям вона несподівано кинулася на нього високим стрибком, але коли величезне тіло вдарилося об гілку, на якій щойно сидів Тарзан, його там не виявилось.

Він уже сидів на іншій, кількома метрами вище від своєї полоньки. Якусь мить Сабор висіла на гілці, і Тарзан дражнив її та кидав сучки й гілки у її незахищену морду. Звір зістрибнув на землю, і Тарзан швидко спустився нижче, щоби схопити аркан. Але Сабор уже виявила тонкий мотузок, що стримував її, і перегризла його величезними зубами, перш ніж Тарзан встиг удруге натягнути ослаблений зашморг.

Тарзан був дуже засмучений. Його добре продуманий план звівся нанівець, і він, сидячи на гілляці, дражливо верещав і перекривлював левицю, що ревіла під ним. Упродовж кількох годин Сабор походжала туди-сюди під деревом, чотири рази присідала і стрибком пробувала дістати кривдника, який витанцьовував над нею, але з таким самим успіхом вона могла б ловити вітер, який перешіптувався з верховіттями дерев.

Врешті ця забава втомила Тарзана: з прощальним викличним ревінням, поцілвши стиглим плодом у вишкірену морду ворога, по якій він густо і глевко розмазався, Тарзан швидко помчав по верхів'ях дерев на висоті кільканадцяти метрів над землею і невдовзі опинився серед членів племені.

Він розповів їм подробиці пригоди, випнувши груди і так відчайдушно нахваляючись, що знітив навіть своїх найлютіших ворогів і змусив Калу плакати від гордощів та щастя.

9

ЛЮДИНА І ЛЮДИНА

Тарзан прожив без особливих пригод ще кілька років диким життям джунглів. Він змінився лише в тому, що виріс, порозумнішав і більше дізнався з книжок про дивовижні краї, що лежать десь за межами його прадавнього лісу. Життя ніколи не здавалося йому нудним або одноманітним. Можна було ловити рибу Пісах у численних струмках та мілких

озерах. Крім того, повсякчас остерігатися Сабор та її лютих родичів. Постійна небезпека надавала гостроти кожній хвилині, проведеній на землі. Вороги часто полювали на нього, але частіше полював на них він, і хоча їхні хижі гострі кігті ніколи не торкнулись його, однак бували моменти, коли важко було б просунути грубий листок між їхніми кігтями та його гладенькою шкірою.

Швидка була левиця Сабор, швидкі були Нума й Шіта, та Тарзан був справжньою блискавкою.

Зі слоном Тантором він заприятелював. Як? Не питайте. Але мешканці джунглів знають, що часто у місячні ночі Тарзан гуляв разом зі слоном Тантором, а коли шлях був вільний, Тарзан їхав, високо сидячи на могутній спині Тантора.

Усі інші мешканці джунглів були його ворогами, за винятком власного племені, де в нього тепер було чимало друзів.

Багато днів у ці роки він пробув у хатині, де досі лежали кістки його батьків та маленький скелет малюка Кали. У вісімнадцять років він вільно читав арозумів майже все в численних і різноманітних книжках, які стояли на полицях.

Він умів, як ми вже знаємо, також і писати друкованими літерами швидко і чітко; та по-справжньому писати він не навчився, хоча серед його скарбів і було кілька зошитів; у хатині знайшлося так мало англійських рукописів, що він вирішив не вивчати цю іншу форму писемності, хоча пізніше й навчився сям-так читати їх.

Отже, маємо перед собою вісімнадцятирічного англійського юнака, нащадка лордів, який не вмів говорити по-англійському, але вмів читати й писати своєю рідною мовою.

Він не знав, окрім себе, жодної людської істоти, бо невелику місцину, якою кочувало його плем'я, не перетинала жодна велика ріка, по якій могли б спуститися тубільці із Центральної Африки.

Високі пагорби оточували їх з трьох боків, океан омивав з четвертого, місцевість населяли леви, леопарди та отруйні змії. Одвічні хащі переплутаної рослинності не привабили ще жодного сміливого дослідника з племені людей.

Але одного чудового дня, коли Тарзан сидів у хатині свого батька, поринувши в таємниці нової книжки, колишній спокій джунглів зник назавжди.

Далеко на східній межі пагорбів по гребеню рухалася змієюю дивна процесія.

Попереду йшли п'ятдесят чорношкірих вояків, озброєних списами, вістря яких були гартовані на повільному вогні, а також луками й

отруєними стрілами. На їхніх списках висіли овальні щити, у носі було просунуто величезні кільця, а з їхнього скуйовдженого волосся стирчали пуки яскравого пір'я.

На їхніх лобах було витатуювано три паралельні кольорові лінії, а на грудях три концентричні кола. Жовті зуби цих людей були гострі, як ікла хижаків, а вивернуті губи надавали ще звірячішого вигляду їхній зовнішності.

За ними йшло кількасот дітей та жінок, які несли на головах тяжку поклажу: кухняне та хатне начиння і паки слонячої кістки. За ними йшло ще близько сотні вояків, у всьому подібних до тих, що були в передовому загоні.

Про те, що вони остерігалися нападу ззаду більше, ніж можливих небезпек спереду, свідчило саме шиккування їхньої колони. Так воно й було, бо вони рятувалися від вояків білих людей, які так пригноблювали їх, змушуючи добувати слонову кістку та каучук, що одного дня тубільці повстали проти своїх поневолювачів і знищили білого офіцера разом із його невеликим загonom чорношкірих.

Упродовж кількох днів вони об'їдалися м'ясом; але несподівано з'явився сильніший загін, який напав на селище вночі, помщаючись за смерть своїх товаришів.

Тієї ночі чорні солдати білої людини поїли м'яса донесхочу, а нечисленні рештки колись могутнього племені рушили в похмурі джунглі — у дорогу до невідомого і до свободи.

Алете, що означало свободу і втіху для чорних дикунів, несло з собою відчай і смерть для диких мешканців джунглів.

Три дні маленький загін продирався крізь зарості незнайомого і непролазного лісу і, нарешті, на четвертий день вийшов на берег неширокої річки: тут ліс був порівняно не дуже густий.

Вони заходилися будувати нові житла і вже через місяць розчистили велику ділянку, спорудили хатини та огорожу; посадили плантації ямсу та маїсу. І зажили у своєму новому селищі так само, як і колись. Тут не було ані білих людей, ані солдатів: не потрібно було збирати ані каучук, ані слонову кістку для жорстоких і невдячних хазяїв.

Минуло кілька місяців, перш ніж дикуни ризикнули вибратися у глиб довколишніх лісів.

Деякі вже стали здобиччю старої Сабор, і чорні вояки остерігалися виходити за міцну огорожу: джунглі кишіли хижими і кровожерними кішками, левами та леопардами.

Але одного дня Кулонга, син старого царя Мбонги, забрів далеко на захід в гушавину. Він ішов, обережно й сторожко тримаючи

гнучкого списа, а лівою рукою міцно притискав довгий овальний щит до свого стрункого, лискучого, мов у чорного дерева, тіла.

На спині у нього висів лук, а з сагайдака стирчав пук тонких прямих стріл, густо змащених темною смолистою речовиною, яка робила найменший укол стріли смертельним.

Ніч застала Кулонгу далеко від огорожі батьківського селища, але він не відмовився від подорожі на захід і, залізши на гілки величезного дерева, спорудив там щось на кшталт площадки, на якій передрімав до ранку. Кількома кілометрами на захід від нього ночувало плем'я Керчака.

Рано-вранці мавпи прокинулись і розбрелися джунглями у пошуках їжі; Тарзан за звичкою пішов до хатини, щоб, спокійно полюючи, наїстися по дорозі до узбережжя.

Мавпи розійшлися поодиночі, парами і по троє навсебіч, але далеко не віддалялися, щоб можна було гукнути одна одну в разі небезпеки. Кала повільно йшла слонячою стежкою і заклопотано перекидала гнилі гілки й стовбури у пошуках соковитих комах та моху, коли ледь чутний шерех попереду змусив її насторожитись. На два десятки метрів перед нею стежка вела прямо, і в глибині цього листяного тунелю вона побачила дивну і страшну постать, яка повільно рухалась. Це був Кулонга.

Кала не стала його роздивлятися, а повернулася й швидко пішла стежкою назад. Вона не тікала згідно зі звичаєм своїх предків, які намагаються не втекти від небезпеки, а уникнути її.

Її слідами поспішав Кулонга. Перед ним було м'ясо. Він міг убити мавпу і добряче поласувати. Він біг, звівши списа.

На повороті стежки він знову побачив її у іншому прямому тунелі. Рука із списом відвелася назад, м'язи блискавично напружилися під лискучою шкірою. Рука рвонулася вперед, і спис помчав навздогін Калі...

Повз! Спис лише подряпав їй бік.

Заревівши від люті й болю, мавпа кинулася на свого кривдника. Враз дерева затріщали під вагою її одноплемінників, які швидко перелітали з гілки на гілку до місця події, відгукнувшись на заклик Калі.

Коли вона озирнулася, Кулонга зірвав лук і блискавично припасував на нього стрілу. Відтягнувши тятиву далеко назад, він послав отруєну стрілу просто в серце величезного антропоїда.

З жахливим зойком Кала впала долілиць на очах ураженого племені. Здійнявши вереск і рев, мавпи кинулися навздогін Кулонзі, але перестрашений дикун мчав стежкою, як налякана антилопа.

Він чув про лють цих диких волохатих звірів, і його єдиною думкою зараз було якомога збільшити відстань між собою та ними.

Вони гналися за ним по верховіттях досить довго, але потім поодиноці стали повертатися до місця, де сталася трагедія. Ніхто з них досі не бачив іншої людини, окрім Тарзана, і вони поволі метикували, до якої б це породи могла належати страшна істота, що з'явилася в їхніх джунглях.

Далеко на березі, біля хатини, Тарзан почув відгомін події і, здогадавшись, що у племені щось трапилося, квапливо вирушив на шум.

Прибувши, він застав усе плем'я дуже збудженим довкола мертвого тіла його матері.

Горе і лють Тарзана не знали меж. Кілька разів він проревів свій бойовий клич. Він бив себе кулаками в могутні груди і раптом, упавши на тіло Кали, заривав у страшній тузі осиротілого серця.

Втрата єдиної на світі істоти, яка виявляла до нього ніжність і любов, стала для хлопця тяжким ударом.

Що з того, що Кала була лише величезною потворною мавпою? Для Тарзана вона була ніжною, близькою, а тому гарною!

До неї він, сам того не підозрюючи, виявляв усю повагу та любов, які людська дитина почуває до рідної матері. Він не знав іншої матері, і Кала отримувала те, що належало б прекрасній леді Алісі, якби вона була жива.

Коли перший напад горя минув, Тарзан опанував себе і, розпитуючи мавп, свідків убивства Кали, дізнався про все те, що можна було переказати їхнім обмеженим запасом слів.

Але цього йому було достатньо. Він дізнався, що дивна безголоса чорна мавпа з пір'ям, яке росло з голови, метнула в Калу смерть із гнучкої гілки і втекла зі швидкістю оленя Бари на схід сонця.

Тарзан не став чекати, а видершись на дерево, швидко помчав лісом. Він знав, як в'ється слоняча стежка, якою втік убивця Кали, і поспішав джунглями навперейми чорному воякові, який, звісно, рухався, повторюючи звивини стежки. На боці в Тарзана висів батьків ніж, а на плечі лежав мотузок, скручений у коло. Через годину він натрапив на стежку і, спустившись на землю, уважно оглянув ґрунт.

У масній грязюці на березі вузького струмка він знайшов сліди, які з усіх мешканців джунглів залишав він один, але його були значно більші. Серце йому шалено закалатало. Невже він переслідує людину — когось із власної породи?

Він знайшов два сліди: в один і в інший бік. Це означало, що його жертва уже поверталася цією стежкою. Роздивляючись останній слід, він зауважив, що крихітна грудка землі скотилася з краю сліду у його заглибину; ага, слід свіжий, звір щойно пройшов!

Тарзан знову дістався верховіть дерев і швидко, нечутно помчав високо над стежкою. Не встиг він здолати кількох кілометрів, як побачив чорного вояка, що стояв на невеликій галявинці. В руці він тримав гнучкого лука зі смертельною стрілою.

Навпроти нього на краєчку галявини, нахиливши голову, з крикими піною іклами, стояв вепр Хорта, готуючись до нападу.

Тарзан із цікавістю роздивлявся істоту, яка стояла під ним і була така схожа на нього загальним виглядом і так відрізнялася кольором шкіри й рисами обличчя. У його книжках були зображення негра, але як несхожі були тьмяні, мертві відбитки на цю сповнену життя лискучу істоту!

У людині, яка стояла з напнутим луком, Тарзан упізнав не так негра, як Стрільця з абетки: з С починається Стрілець.

Дивні речі! Від збудження Тарзан ледь не виказав своєї присутності. А дійство унизу йшло своїм робом. Дужа чорна рука сильно нап'яла тятиву; вепр Хорта кинувся вперед, і тоді чорношкірий пустив отруйну стрілу. Тарзан побачив, як вона майнула зі швидкістю блискавки й уп'ялась у ворсистий загривок вепра.

Щойно стріла злетіла з тятиви, як Кулонга наклав іншу, але вепр Хорта налетів на нього так швидко, що негр не встиг її спустити. Одним стрибком чорношкірий перелетів над звіром і, повернувшись із неймовірною швидкістю, вгородив другу стрілу в спину Хорти.

Потім Кулонга видряпався на дерево, що стояло неподалік.

Хорта повернувся, щоби знову кинутися на ворога, зробив десяток кроків, спіткнувся і повалився на бік. Якусь хвилину його м'язами перебігла судома, і він завмер. Кулонга зліз з дерева. Ножем, що висів у нього на боці, він вирізав з тіла вепра кілька великих шматків, потім, розклавши посеред галявини багаття, засмажив і з'їв стільки м'яса, скільки йому хотілося. Решта залишилася лежати на місці.

Тарзан з цікавістю спостерігав. Жадоба вбивства люто пекла його груди, але жадоба знання була дужча. Хлопець вирішив вистежити дикуна й довідатися, звідки той прийшов. Він уб'є його пізніше, в зручну мить, коли лук та смертоносні стріли лежатимуть осторонь.

Поївши, Кулонга зник за першим поворотом стежки. Тарзан спустився на землю. Він одрізав ножом кілька шматків м'яса від тулуба Хорти, але не засмажив їх.

Він бачив вогонь і раніше, тоді, коли блискавка Ара пожирала якесь дерево.

Тарзана глибоко вразило те, що звір джунглів умів робити жовто-гарячі ікла, які пожирали дерево і залишали тільки тонкий пил; але чому чорний вояк зіпсував їжу, пхнувши її у вогонь, хлопець зрозуміти не міг. Ара була товаришем Стрільця і він ділився з нею їжею?

Але хоч би там що, Тарзан не мав жодного наміру псувати м'ясо й, ситно попоївши сирії свіжини, закопав решту туші поблизу стежки так, щоб знайти її на зворотному шляху.

Потім лорд Грейсток витер свої масні пальці об голі стегна і рушив слідом за Кулонгою, сином царя Мбонги; у цей самий час у далекому Лондоні інший лорд Грейсток, молодший брат справжнього лорда Грейстока, відіслав назад відбивні котлети своєму клубному кухареві, тому що вони були недосмажені, а коли поїв, умочив кінчики пальців у срібну чашу, наповнену духмяною водою, і витер їх шматком білосніжного полотна.

Цілий день Тарзан стежив за Кулонгою, прослизав між деревами, немов злий дух.

Він бачив, як той ще двічі посилав свої смертоносні стріли: одного разу в гієну Дінго, іншого — в мавпочку Ману. В обох випадках тварини вмирали майже миттєво, бо отрута Кулонги була дуже свіжа і сильна.

Тарзан довго розмірковував про цей дивовижний спосіб убивства, повільно рухаючись по сліду на безпечній відстані від своєї жертви. Він знав, що подряпина стріли не може так швидко вбивати диких звірів джунглів, які звичайно виживали після кривавих сутичок зі своїми лютими сусідами, коли їх гризли і рвали мало не на шматки.

Ні, в цих маленьких дерев'яних паличках крилася якась таємниця, бо лише одна їхня подряпина була смертельна. Він мусить це дослідити.

Тієї ночі Кулонга спав на гілках великого дерева, а високо над ним причаївся Тарзан.

Прокинувшись, Кулонга побачив, що його лук і стріли зникли. Чорний вояк і розсердився, і перелякався. Не так розсердився, як перелякався. Він обшукав землю під деревом і дерево над землею, але й сліду не знайшов ані стріл, ані лука, ані нічного злодія.

Дужа чорна рука сильно нап'яла тятіву.

Кулонгу охопив панічний жах. Йому не вдалося підібрати списа, якого він метнув у Калу, а тепер, із втратою лука й стріл, єдиною його зброєю був ніж. Залишалася одна надія — чимшвидше добігти до селища Мбонги.

Він був переконаний, що перебуває неподалік селища, і припустив бігцем по слонячій стежці.

Із непролазної гушавини листя у кількох кроках від нього вислизнув Тарзан і спокійно рушив за ним.

Лук і стріли Кулонги були міцно прив'язані до верхів'я величезного дерева, зі стовбура якого при землі було зрізано гострим ножом пасмо кори, а одна з гілок була надломлена кількома метрами вище. Так Тарзан помічав свої лісові траси та позначав схрони.

Кулонга біг далі, а Тарзан наближався до нього все ближче і врешті рухався просто над головою черношкірого. Змотаний мотузок він тримав у правій руці. Хлопець уже майже наважився на вбивство. Тарзан відкладав його лише тому, що йому кортіло дізнатися мету подорожі чорного вояка; і його терпіння було віддичене, коли перед ним несподівано відкрилася велика галявина, в глибині якої стояло чимало дивовижних осель.

Тарзан перелітав у цю хвилину по деревах просто над Кулонгою. Ліс раптом увірвався, далі метрів на двісті тягнулися оброблені поля.

Тарзан повинен був діяти миттєво, якщо не хотів, щоб його здобич вислизнула. Життя в джунглях привчило його діяти з блискавичною швидкістю.

І в ту мить, коли Кулонга виступив з тіні джунглів, тонкий мотузаний зашморг, кинутий з нижньої гілки величезного дерева, яке стояло на межі полів Мбонги, швидко звився над ним і, перш ніж царський син устиг зробити кілька кроків по відкритій місцині, затягнувся у нього на ший.

Тарзан так швидко потягнув до себе свою здобич, що переляканий крик Кулонги завмер у нього в горлі. Перебираючи руками, Тарзан тягнув черношкірого, який опирався, аж доки підтягнув його до дерева і повісив за шию; потім Тарзан виліз на товсту гілку і втягнув жертву, яка ще пручалася, в гушавину дерева.

Тут він якнайміцніше прив'язав мотузок до товстої гілки і встропив мисливського ножа в серце Кулонзі. Помста за Калу здійснилася.

Тарзан уважно оглянув черношкірого, немовби вперше побачив людину. Пасок з ножом у піхвах привернув Тарзанову увагу, і він привласнив його. Мідний браслет з ноги також йому сподобався, і він надів його на власну ногу. Хлопець із захопленням оглянув

татуювання лоба і грудей. Тоді залюбувався загостреними зубами. Він поміряв і привласнив віник із пір'я, а потім узявся до справи. Тарзан був голодний, а перед ним лежало м'ясо, м'ясо здобичі. Етика джунглів дозволяє йому їсти це м'ясо.

Чи можемо ми засудити його? Які мірки застосувати до мавполюдини із серцем, головою та тілом англійського джентльмена і вихованням дикого звіра?

Він у чесному бою вбив ненависного Тублата, який його теж ненавидів, але йому й на думку не спало їсти м'ясо Тублата. Це було для нього не менш бридко, ніж людожерство для людини.

Але хто такий Кулонга, що його не можна їсти однаково спокійно, як вепра Хорту чи оленя Бару? Хіба він не один із численних мешканців джунглів, які поїдають одне одного, щоб утамувати голод?

Однак якесь незбагненне відчуття раптом зупинило його руку. Чи не довідався він із книг, що він — людина? І чи Стрілець — не людина? Чи їдять люди людей? Далєбі, він нічого цього не знав. До чого ж тут сумніви? Він спробував відрізати м'ясо Кулонги, але несподівано зазнав нападу нудоти. Він не розумів, що з ним.

Тарзан відчував лише, що не зможе їсти м'ясо чорної людини. Отже, успадкований віковичний інстинкт заступив його недосконалий розум і врятував від порушення всесвітнього закону, про існування якого він навіть не підозрював.

Швидко спустивши тіло Кулонги додолу, він зняв з нього зашморг і знову подався у верховіття.

10

ПРИВИД СТРАХУ

Тарзан сидів на гілці, рясно вкритій листям, і роздивлявся очеретяні хатини селища за обробленими полями.

Він помітив, що в одному місці ліс підходить упри- тул до селища, і рушив туди, гнаний гарячковою потребою подивитись на життя тварин своєї породи, прагненням якнайбільше довідатись про їхнє життя, якнайближче роздивитись дивні лігва, у яких вони мешкають.

Досвід первісного життя серед диких лісових звірів не дозволяв йому дивитись на негрів інакше, як на ворога. Його зовнішня подібність до них не вводила в оману стосовно зустрічі, яку влаштував би

йому перший-ліпший представник цієї породи, якби вони його викрили.

Тарзан не страждав сентиментальністю. Він нічого не знав про братство людей. Крім його племені, усі для нього були лютими ворогами, за винятком дуже небагатьох, серед яких на першому місці стояв слон Тантор.

Він усвідомлював це без люті й ненависті. Убивство було законом відомого йому дикого світу. Радощів у його житті було мало, і найбільші з них — полювання та бій. Він за всіма визнавав право мати однакові з ним бажання навіть тоді, коли сам ставав здобиччю.

Його дивовижне життя не зробило його ані похмурим, ані кровожерним. Те, що він радів, убиваючи, і вбивав з веселим сміхом на своїх прекрасних губах, не означало вродженої жорстокості. Здебільшого він убивав задля того, щоби прохарчуватися, але, будучи людиною, він іноді вбивав задля власного задоволення, чого не робить жодна тварина, бо зі всіх створінь тільки людина вбиває знічев'я й легковажно, просто аби завдати страждань і спричинити смерть.

А коли він убивав із помсти або з метою самозахисту, то діяв розважливо, ретельно і без докорів сумління. Це була просто ділова акція, і легковажність у даному разі неприпустима.

Тепер, наблизившись до селища Мбонги, хлопець був цілком готовий убивати або бути вбитим, якщо його викриють. Він рухався дуже обережно. Кулонга навчив його поважати дерев'яні палички, які несли наглу і швидко смерть.

Нарешті він дістався до великого густолистого дерева, з гілок якого звисали гірлянди довгих ліан. У цій майже непомітній для сторонніх очей криївці над селищем він причаївся і став дивитися на сцени, які відбувалися під ним, дивуючись кожній подробиці нового для нього життя.

Голі діти бавилися і бігали вулицею селища.

Жінки працювали: одні товкли у грубих камінних ступах просо, інші пекли з борошна млинці, подалік на полях знову-таки жінки обробляли сапками землю, пололи та жали збіжжя.

Усі вони носили на стегнах дивні відстовбурчені подушки із сухої трави, і більшість із них була обвішана мідними та латунними браслетами. У багатьох на чорних шиях висіли кумедно скручені кільця дроту, а ще у декотрих носи були прикрашені величезними кільцями.

Тарзан дедалі більше дивувався цим чудернацьким істотам. Він побачив кількох чоловіків, що дрімали в затінку, а на самому краєчку

галявини помітив озброєних вояків, що охороняли селище від несподіваного нападу ворога

Він зауважив, що працювали лише жінки: жоден чоловік не працював ані на полях, ані в селищі.

Потім він перевів погляд на жінку, яка знаходилася внизу просто під ним. Перед нею на малому вогні стояв невеликий казан, у якому кипіло густе червонувате смолисте місиво. З одного боку лежала купа дерев'яних стріл, які вона вмочувала загостреними кінцями в казан і складала на вузьенькі козли з гілок, які стояли поруч з іншого боку.

Тарзан був вражений. Ось у чому полягала таємниця страшної вбивчої сили маленьких снарядів Стрільця. Він помітив, як ретельно жінка стежила за тим, щоб не торкнутися руками речовини в казані, і коли одного разу краплинка потрапила їй на палець, вона негайно занурила руку в посудину з водою і стерла плямку жмутом листя...

Тарзан нічого не знав про отрути, та здоровий глузд підказав йому, що вбиває саме ця смертельна речовина, а не маленька стріла, яка є лише посланцем, що несе ту речовину в тіло жертви.

Як коротіло йому здобути якомога більше цих смертоносних скіпок!

Якщо жінка хоч на хвилину залишить свою працю, він спуститься додолу, візьме оберемок і знову вихопиться на дерево, перш ніж вона встигне перевести подих.

Розмірковуючи, у який би спосіб відволікти її увагу, Тарзан почув дикий крик, який долинув з другого кінця галявини. Озирнувшись, він побачив чорного вояка, який стояв під тим самим деревом, на якому він годину тому позбавив життя вбивцю Кали. Чоловік кричав і розмахував списом над головою. Час від часу він показував на землю біля своїх ніг.

Селище заворушилося. Із багатьох хатин вибігли озброєні люди і стрімголов помчали полями. За ними посунули старі, жінки, діти, і за хвилину селище спорожніло.

Тарзан здогадався: вони знайшли тіло його жертви, але це цікавило його менше тієї обставини, що в селищі не залишилося нікого, хто міг би завадити йому забрати стріли, які лежали внизу.

Швидко й нечутно спустився він на землю до казана з отрутою. Якусь мить стояв нерухомо, і його швидкі блискучі очі вивчали селище.

Нікого не було видно. Його погляд зупинився на вході до найближчої хатини. Тарзанові захотілося звирнути до неї, і він обережно

підійшов до солом'яної будівлі. Близько хвилини стояв біля входу, сторожко вслухаючись. Ані звуку. Він прослизнув у напівтемряву хатини. Стіни було завішано зброєю: довгими списами, дивними ножами та двійком вузьких щитів. У центрі хатини стояв казан, а біля дальньої стіни лежала трав'яна підстилка, вкрита плетеними матами, — напевне, вони правили власникові за постіль та ковдру. На підлозі валялося кілька людських черепів.

Тарзан обмацав кожний предмет, спробував списи і понюхав їх, оскільки він “бачив” переважно своїми чутливими й дуже розвиненими ніздрями. Він вирішив заволодіти однією з цих довгих, гострих палиць, але не міг захопити її цього разу, тому що мусив нести стріли.

Кожний знятий зі стіни предмет він складав посеред хатини на купу, зверху неї поставив догори дном казанок, а на нього один із вишкірених черепів, на який надів головний убір Кулонги. Потім відступив, щоб помилюватися своїм витвором, і вишкірився. Тарзан любив жарти!

Але тут він почув шум численних голосів, жалібні вигуки та голосний плач і насторожився. Невже він затримався надто довго? Він швидко підійшов до виходу і поглянув уздовж вулиці в напрямку воріт селища.

Тубільців ще не було видно, але хлопець виразно чув, що вони наближаються плантаціями. Їхні голоси вже зовсім поруч! Він блискучино кинувся відкритою місциною до купи стріл.

Схопивши їх стільки, скільки міг понести під пахвою однієї руки, і перекинувши ногою казан, він зник у густолисті дерева саме в ту мить, коли дикуни ввійшли у ворота в дальньому кінці селищної вулиці. Він усівся на гіллі, щоб подивитися, що буде далі, — і був схожий на велетенського дикого птаха, який готовий змахнути крильми при першій ознаці небезпеки.

Тубільці заповнили вулицю. Четверо з них несли мертве тіло Кулонги. За ними пленталися жінки, які страхітливо кричали і моторошно примовляли. Вони наблизилися до входу в хатину Кулонги, ту саму, в якій Тарзан виявив своє почуття гумору.

Щойно кілька з них увійшло до хижки, як одразу вискочили з неї в дикому, гамірному замішанні. Вони довго жестикулювали, кивали на хатину та квилили, аж доки кілька вояків підійшли і зазирнули всередину. Нарешті старий з численними металевими прикрасами на руках і ногах та намистом із всохлих людських рук, яке звисало на груди, увійшов до хатини. Це був Мбонга, цар, батько Кулонги.

Якусь мить усі мовчали. Потім Мбонга вийшов із змішаним виразом гніву та забобонного страху, які проступали в кожній рисі його бридкої зовнішності. Він сказав кілька слів воїнам, що юрмилися довкола, і вони вмить розсипалися по селищу, ретельно обшукуючи кожну хатину, кожен закут у межах огорожі.

Перш за все вони наштотувалися на перекинутий казан і тут-таки виявили зникнення отруйних стріл. Більше вони не знайшли нічого, і через кілька хвилин довкола царя зібрався охоплений жахом натовп дикунів.

Мбонга ніяк не міг пояснити дивних подій. Уже те, що знайшли ще тепле тіло його сина Кулонги на самій межі полів, зарізаного й обібраного на відстані людського голосу від селища, майже на порозі батьківських володінь, було вкрай загадковою подією, але те, що було виявлено в хатині мертвого Кулонги, сповнило їхні дикі серця відчаєм, і їхні бідні голови шукали найдивовижніших і найзабобонніших пояснень.

Вони зібралися маленькими групами і розмовляли упівголоса, раз у раз озираючись і поглядаючи довкола розширеними від страху очима.

Тарзан стежив за ними з густолистої гілки великого дерева. Багато що в їхній поведінці було для нього незрозумілим, бо він не знав забобонів, а про почуття страху у нього було лише невиразне уявлення.

Сонце стояло високо в небі. Тарзан ще не їв цього дня, а до того місця, де він закопав смачні рештки вепра Хорти, було багато кілометрів. Отож він повернувся спиною до селища Мбонги і зник у густолисті джунглі.

11

ЦАР МАВП

Ще було засвітла, коли він дістався до свого племені, хоч і зупинився одного разу, щоб відкопати і з'їсти рештки дикого кабана, і ще раз — щоб забрати луки та стріли Кулонги з верхівки дерева, на якому він їх ховав.

Тарзан був добряче навантажений, коли зістрибнув посеред племені Керчака. Гордо випнувши груди, він розповів про свої пригоди і показав трофеї. Керчак забурчав і відійшов убік: він заздрив диньому

Цю книгу надруковано на папері NOVEL,
виготовленому компанією Stora Enso у Фінляндії.
Папір має властивість зменшувати контрастність сприйняття тексту
і спеціально призначений для друкування дитячих видань.

Літературно-художнє видання

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах

“СВІТОВИД”

заснована 2004 року

Серія третя. Література ХХ ст.

БЕРРОУЗ Едгар

ТАРЗАН

Тарзан, годованець великих мавп

П'вернення Тарзана

Романи

Для середнього та старшого шкільного віку

Переклад з англійської *Юрія Покальчука* та *Олега Покальчука*

Ілюстрації *Сергія Артюшенка*

Головний редактор *Б. Будний*

Відповідальний за випуск *Б. Шавурський*

Редактор *Г. Осадко*

Дизайн *В. Басалиги, О. Кіналя*

Верстка *І. Демків*

Підписано до друку 20.10.2006. Формат 60×90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 27. Умовн. фарб.-відб. 27.

Обл.-вид. арк. 18,54. Наклад 5000 пр. Зам.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66

E-mail: *publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com*

www.bohdan-books.com

Видавництво дитячої літератури «Веселка»

Мельникова, 63, Київ, 04050

E-mail: *veskiev@iptelekom.net.ua, www.veselka.ua.com*

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру

серія ДК № 29 від 31.03.2000 р.

Надруковано з готових діапозитивів
на ВАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас»,
79005, м. Львів, вул. Зелена, 20